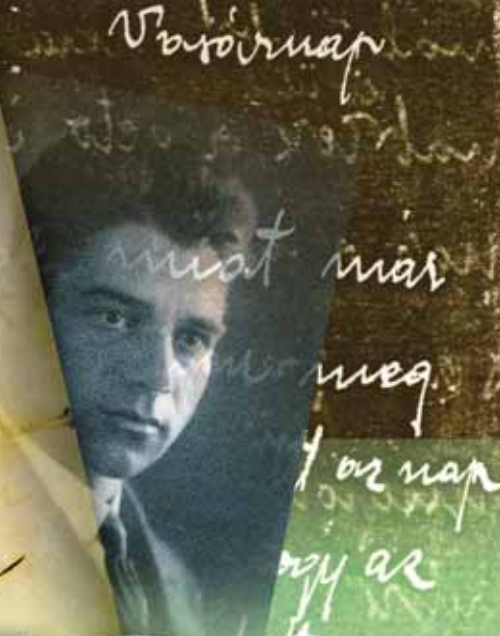

ŐRIZD MEG...

„Mint fotóriporter rengeteget utaztam
az elmúlt évtizedekben Nógrádban
és másutt is. A riportok, a fotózások
során sok kedves ismerősöm, barátom
akadt. Gyakran meghívtak, többen újra
meg újra hívtak az otthonukba, és az
egyre meghittebb beszélgetésekben
néha meséltem a gyerekkoromról.

Egyszer például a zsidó elemi iskoláról,
és Piroska, egy hullókői fiatalasszony,
akit akkor már egy éve ismertem,
hitetlenkedve rám bámult:

„az Irén néni zsidó?” Meg kellett értenem,
hogymiután Magyarországon
a vidéki zsidókat elvitték és megölték,
a később születetteknek <a zsidó>
sohasem látott idegen. Piroskának
én egy kedves, szécsényi születésű
fotóriporter voltam – de hogy zsidó!”

ÁCS IRÉN

„ŐRIZD MEG...”

Elmondta

Ács Irén

Lejegyezte és szerkesztette

Levendel Júlia

A képeket gyűjtötte

Ács Irén és Somogyi Magda

A könyvet tervezte

René Margit

Liget Műhely Alapítvány, 2013

978-615-5419-05-8

*Köszönetet mondunk Szécsény város önkormányzatának,
a salgótarjáni levéltárnak és azoknak a túlélőknek,
akik féltett családi fényképeiket rendelkezésünkre bocsájtották.*

Ezen a képen Somogyi Magda – akkor Klein Magda – családja látható. Magda szüleinek a fűszerüzlete tőlünk három házzal arrébb volt, szerettük nagyon az egész családot, a gyerekeket olykor meghívtuk magunkhoz ebédre... Ők szegények voltak, igazán szűkösködtek, és emlékszem, Magda testvére, Editke egyszer döbbenten kérdezte tőlem: „Baby, te mindig annyit ehetsz, amennyit csak akarsz?“, én meg bánatosan feleltem, hogy „nem, nekem mindig többet kell ennem“... De erről majd később mesélek. Itt Magda van Bocskai-ruhában. A képet én csináltam ‘43-ban. És ötven évvel később Magda mutatta: „nézd, ezt te fotóztad“, de a fényképen már nemcsak egy szép, szokásosan pózoló kislány volt, hanem az is, hogy ezt a kislányt egy esztendő múlva az egész családjával Auschwitzba hurcolták, s hogy a szülei, és Editke meg a kisöccse, Tibi is meghaltak ott,

Klein Magda, 1943.

és a képre került az én szüleim, a nagyszüleim, a testvérem deportálása és megölése, a szomszéd Ulmer családé és a négy gyermekes Fischer Herman rabbi családjáé, és Bolgár Miklósé, aki ugyan réges-régen kikeresztelkedett, gyógyszerész volt, a Szentháromság patika tulajdonosa és a polgári iskola védnöke – hiába, bevagonírozták a feleségével együtt, a vonaton a házaspár megmérgezte magát, már nem jutottak el a gázkamráig, a holttestüket valahol kidobták a vagonból... De azért ez mégiscsak egy ‘43-as felvétel, hiszen egy Bocskai-ruhás kislány van rajta, mondhatni, egy békebeli fénykép.

Klein Arnold és családja, 1942.

Ulmer Ernő és családja

Megidézhető-e ezekkel a fényképekkel Szécsény egykori élete, az a korszak, amikor zsidók és nem zsidók békében – talán viszonylagos békében – együtt éltek?

Nem tudom, mennyire sikerülhet a szükségképp mindig stilizált és eleve nosztalgizásra készítő

családi fényképekkel valami igazat idézni, de abban bizonyos vagyok, hogy éppen így, a békebeli élet képeivel mutathatom meg a nem mindenkinek magától értetődőt: a zsidó családok élete éppolyan mederben folyt, mint a keresztényeké.

Mint fotóriporter rengeteget utaztam az elmúlt évtizedekben Nógrádban és másutt is. A riportok, a fotózások során sok kedves ismerősöm, barátom akadt. Gyakran meghívtak, többen újra meg újra hívtak az otthonukba, és az egyre meghittebb beszélgetésekben néha meséltem a gyerekkoromról. Egyszer például a zsidó elemi iskoláról, és Piroska, egy hollókői fiatalasszony, akit akkor már egy éve ismertem, hitetlenkedve rám bámult: „az Irén néni zsidó?” Meg kellett értenem, hogy miután Magyarországon a vidéki zsidókat elvitték és megölték, a később születetteknek „a zsidó” sohasem látott idegen. Piroskának én egy kedves, szécsényi születésű fotóriporter voltam – de hogy zsidó!

Ezek Freisingerék. Klári két esztendővel fiatalabb nálam és a legjobb barátnőm volt. Freisinger bácsinak méteráru üzlete volt, és a szécsényi zsidó családok között a legjobb módúnak számított, virilista volt, ami azt jelenti, hogy a legtöbb adót fizető polgárok

Freisinger Klári a szüleivel, 1943.

egyike, s ezen a jogcímen a községi hatóság tagja...

Persze nem a pesti bankárok szintjén volt jómódú, csak a szécsényi zsidókén.

Mindenesetre a két gyereket Budapesten járatta gimnáziumba...

1945 márciusában Klárral hazamentünk, mert bár az eszünkkel tudtuk, hogy szüleink nem jönnek vissza Auschwitzból, mégis hazavártuk őket.

Hosszú éveken át aztán képtelen voltam Szécsényt látni. Nem akartam semmit elfelejteni, megtagadni... nem erről volt szó. De miért

mentem volna Szécsénybe? Nem maradt senkim. Később, az Ország-Világ fotóriportereként már lestem az alkalmat, mikor lehet nógrádi helyszínen fényképezni. Az ötletértekezleteken egyre-másra javasoltam nógrádi témákat... talán magam sem tudtam, hogy vágyódom haza...

Egyszer újságban olvastam Ferencfalvi Kálmánról, aki egy munkaszolgálatos század parancsnokaként számos zsidót megmentett. Nos, a heti ötletértekezleten elmondtam azt a keveset, amit tudtam, hogy Ferencfalviék Gyöngyösön élnek, és érdemes volna riportot készíteni velük.

Ferencfalvi Kálmán, 1988.

Szentháromság patika

Elfogadták, és újságíró kolléganőmmel mentünk Gyöngyösre. A korombeli, rendkívül rokonszenves házaspárral beszélgetve felvetődött, hogy Gyöngyösön is van zsidó temető és mártíremlékmű, s hogy a temető kulcsa Ferencfalvinál van. Elindultunk – az ország zsidó temetőihez képest jó állapotban lévő – gyöngyösi temetőbe. Ferencfalvi váratlanul megjegyezte, hogy a szécsényi temető még sokkal rendezettebb. És miért volt maga a szécsényi zsidó temetőben, kérdeztem. Mert egy Németországban élő jó barátom, fizikus különben, szóval az ő nagyapjának a sírját látogattuk. És Wichner Györgynek hívják a

Haas Baby, 1943.

barátját, ugye?, mondtam. Ő meg döbbenten nézett: igen, de honnan tudja? Mert Gyuri az unokabátyám. Aztán kiderült, hogy Ferencfalvinénak – Jutkának – Gyuri volt az első nagy szerelme, s bár elkeveredtek egymástól, a barátság megmaradt, s ha Gyuri Magyarországra jön, mindig meglátogatja őket. Gyurival én is jó barátságban voltam, de erről nekem sohasem beszélt. Elmondtam, hogy én Haas-lány vagyok, az igazolványaimban mindig is Haas Irénként szerepeltem, az Ács felvett művésznév, mert azt mondták az ötvenes években, a Haast nem tudják helyesen kiejteni.... Szóval Gyurinak az édesanyja Haas, így vagyunk unokatestvérek. Mindezt szépen tisztáztuk, s mikor visszatértünk Ferencfalviékhoz, Kálmán így szólt a feleségéhez: „Van egy nagy hírem. Elmentem a temetőbe Ács Irénnel, és Haas Babyval jöttem vissza”. Az első szécsényi kiállításom bemutatóján, 1979-ben ez szinte ugyanígy ismétlődött... de erről majd később.

Ferencfalvi Kálmán, 1944.

Ez a fénykép '38-ban készült a nagybátyám szécsényi műtermében. Szécsényi baráti kör. Itt középen az édesapám. Ezen a másik képen ugyanazok a férfiak láthatók hat esztendővel később. Munkaszolgálatos csoportkép. Apám küldte, leírta azt is, hogy egy fényképész volt ott, „úgy nézünk ki, mint a gályarabok” – pedig még Buchenwald és Mauthausen előtt voltak, a szörnyű menetelés előtt. A kép hátára azt írta az édesapám: „készült Szentivánpusztán a rémuralom idején, 1944-ben”. A mellé tett levélben többek között ez a félmondat: „őrizd meg a késői utókor számára okulásul”...

Haas Árpád és barátai, 1938.

Munkaszolgálatosok, Szentivánpuszta, 1944. augusztus 20-án, még a szörnyű menetelés előtt, összeszedve erejüket a fényképezés pillanatára

Drága Batykaim!

Tudom mióta Petrot vírnyótkom nem
is írtam. Bizony nem a legjobban
esett vírnyótkom. Főszöveg ebbe a
püsköfűre. Péntekkor azóta kap-
tam lapot, melyben írja, hogy hola
Jóhermet jól van. Szerintem

hisz egy pillanatra volt nálunk a
őrmény maradtak itt voltak a
mi nácsingyi is egy csipősképű
csinallattunk. Úgy nézünk ki mintha
a galgáratok. Örököse meg a kései
utókor számára okulásul, a legutóbb
napról-napra személyteljesen
Örököse maradtak. Hoztam

„örizd meg a késői utókor számára okulásul...”

Szentivánpuszta, 1944. október 2.

Haas Árpád

A háború előtt Szécsény két főbb utcáján – a Rákóczi és Kossuth utcában – zsidó kereskedők, iparosok, ügyvédek, orvosok házai álltak. Az édesapám szüleinek kocsmájuk, illetve vendéglőjük és bornagykereskedésük volt. A Tanácsköztársaság bukása után nagyapámtól elvették a kocsmarendélyt, s bár tudom, hogy ezeket a kocsmá- és trafikengedélyeket nagyon megnézték már a Horthy-rendszer kezdetén is, úgy gondolom, nagyapám esetében valami személyes és kisszerű bosszú lehetett, mert amikor őhelyette apám kérte az engedélyt, simán megkapta – legnagyobb bánatára. Édesapám

Haas Árpádné Engel Ilona

tudniillik könyvkereskedő-segéd volt akkor Pesten a Rózsavölgyi Könyvesboltban. Imádta az irodalmat, a könyveket, az olvasást, Rózsavölgyiek szerint szép jövő állt előtte, de neki haza kellett menni Szécsénybe, hogy eltartsa a családot. Igazi tekintélyt a kocsmában is azzal szerzett, hogy tanácsért fordulhattak hozzá, az elintéznivalók bonyolításában kérték a segítségét, tisztelték azért is, mert köztudomású volt, a Haas-féle kocsmában nem lehet lerészegedni. A parasztasszonyok gyakran úgy egyeztek bele, hogy férjük este elmegy otthonról, hogy megígértették, csakis Haas úrhoz térnek be. Az édesapám pedig napközben

Haas Baby Hollókőn, 1939.

másik asztalhoz, rendszerint állva beszélgetett, politizált is a városi tisztviselőkkel vagy a helybéli zsidókkal, tudott a parasztok gondjairól, és mindenki adott a véleményére, mert figyelmes volt... így aztán következetes és szigorú is lehetett... én valóban tőle tanultam el, hogy érdekes különféle gondolkodású embereket megismerni, és mindezt

sokszor olvasott, megesett, hogy bejött valaki mondjuk egy kisfröccsre, látta, hogy apám belefeledkezett a könyvébe, hát szépen kiszolgálta magát, a pénzt meg annak rendje és módja szerint letette, kiment, nem zavarta a kocsmáros urat. Esténként persze apám sokszor odament egyik vagy

nem prédikációkból, nem általános emberbaráti intelmekből, hanem ahogy éltünk. A nyitottság és nyíltság viszont, ami annyira magától értetődő lett számomra, az otthoni biztonság, hogy nyugodtan beszélhetek bármikor és bárhol, s mindig elmondhatom a véleményemet, később nemegyszer

Unokatestvéreim: Wichner László és ...

kellemetlenséget okozott. Igaz, gyerekkoromban is nagyszájúnak tartottak. Nagymama egyszer azt kérdezte anyámtól, vajon mi lesz ebből a lányból, talán képviselő.

A kocsmánkban három asztal volt. Egyiknél ültek a parasztok, másiknál a tisztviselők, a harmadiknál a zsidók. Bizonyos fokig elkülönülten, külön-külön kasztot alkotva, de – és ezt hangsúlyoznám –: békében, a másik iránti türelemmel. A három asztalnál más-más kártyajáték folyt: a parasztok huszonegyest, a hivatalnokok dardlit, a zsidók lórumot játszottak. Apám – mint már mondtam – rendszerint állva beszélgetett, hol itt, hol ott; kisgyerekként én gyakran álltam apám mellett, s persze inkább a helyzet, ezek a képek, a kocsmai elkülönülés és mégis együttlét képei ivódtak belém – a beszélgetések témái, a konkrét szavak nyilván kevésbé. Bizonyos fokig ez ismétlődött a jómódúak és a szegények között. Iskolai szünnapon például a környék

Haas István

... Földes László

szegényebb gyerekeivel játszottam inkább, csatangoltunk, az utcán voltunk, aztán délután elmentem a zsidó gyerekek összejövetelére. Ide is tartoztam, meg oda is, és ez jó volt, egy életre meghatározta vonzódásomat a sokféleséghez. Igen, ma már szinte jelképesnek gondolom a három kocsmai asztalt, a gyerektársaságokat... És talán különösnek tűnik, de meggyőződése, hogy amikor életem során felvetődött, hogy elhagyhatnám Magyarországot, például amikor a barátaimmal Izraelbe mehettem volna, a legnagyobb... hogy is mondjam?... itt tartó erő az az ösztön volt, hogy nekem a sokféleség kell. Nem akartam egy kasztba,

egy felekezetbe, egy rétegbe, egyetlen fajta gondolkodásba vagy életmódba sem bezáródni. Ez a tagolt, de a különbözőségeket, az eltérő szokásokat tudomásul vevő egymás mellett élés egyébként csakis a vidékre, a falura volt jellemző... és Szécsény akkor még nagyközség volt. Azt hiszem, legalábbis számtalanszor ezt tapasztaltam, hogy akik nem valamilyen kisebb településen nőttek fel, mint én – például a fővárosiak –, csak érthetik, de nem érzékelik, mit jelentett ez: a több nemzetiségű, többféle vallású, fajtájú emberek egymás mellett élése. A különbözőségek összetartozása. Mert egy faluban, minthogy mindenki ismer mindenkit,

jobban összetartoznak. Meglehet, hogy még szenvedélyesebb a harag, de a viszályok is valahogy emberibbek, mert „ismeretségen” alapulnak. Gyerekként is éreztem, hogy a Szécsénybe csak a szünidőben hazalátogató, egyébként Budapesten tanuló vagy már dolgozó ismerőseim sokkal inkább egynemű zsidó közösséget ismernek, mint mi odahaza. A nagyváros „dzsungelében” érthetően megnő az igény a „rokonok”, a hasonló felfogású és hasonló hagyományokat őrző emberek összebújására. Igaz, a lehetőség is nagyobb volt a német megszállás idején a bujkálásra és a bújtatásra. Nyilván én is azért maradtam életben, mert akkor már Pesten dolgoztam fényképészként.

Haas nagymama – középen – testvéreivel

Nagyszüleim: Engel Bernát és felesége

A mikor apám kényszerűen otthagyta Rózsa-völgyiékét, és hazajött Szécsénybe a nagypapa helyett kocsmárosnak, beleszeretett anyámba. 1923-ban össze is házasodtak, s azt hiszem, életük

végéig nagy szerelemben éltek. De már az összekerülésük is nagyon romantikus volt. Mert anyámnak is apám tetszett, csak hogy a szülők mást szemeltek ki férjnek, apám pedig félreállt. Akkor a nagynéném elmondta édesapámnak, hogy anyám őt szereti, és

boldogtalan lesz, ha nem hozzá mehet. A családban hagyományosak voltak a nagy szerelmi házasságok. Anyám szülei is imádták egymást. Engel nagyapám nyolcvanévesen is szentül hitte, hogy a nagymama a világ legszebb asszonya, áhítattal mesélte, hogy ő volt a legszebb lány, a legszebb fiatalasszony, s persze ő lett a legszebb öregasszony is. Elégedetlenkedett, hogy a nagymama sokat dolgozik, és keveset van vele.

Mi, gyerekek, ha valamit el akartunk érni a nagypapánál, a nagymamát dicsértük. Mindkettőjüket Auschwitzba vitték. Nagyapám 85, nagyanyám 80 esztendő volt. Édesanyám végig, a gázkamráig velük maradt. A gettóból küldött utolsó levelében azt írta: „szegény papát azzal vigasztalom, hogy a mama már nem fog dolgozni, és mindig mellette lesz”. Anyám 44 éves volt.

Glaser Dezső üzletháza

Haas nagymamát is Auschwitzba vitték, a nagynénimet, nagybátyáimat, az unokatestvéreimet, a barátnőimet, a szerelmemet... Amikor '45 márciusában Freisinger Klárral hazamentünk Szécsénybe, már tudtunk Auschwitzról, Mauthausenről, a munkaszolgálatba hurcoltak sorsáról – és mégsem tudtuk elhinni... nem lehetett megérteni, tudomásul venni... otthon aztán el kellett hinnünk...

Szécsényi főutca

Mondtam, hogy sokáig képtelen voltam visszamenni, de később... sok év után egyre hevesebben vágyódtam Szécsénybe. A gyerekkorom világát persze nem találhattam meg, egyetlen túlélő sem remélheti, hogy

a holocaust után a régi életét folytathatja. Aki nálam szerencsésebb volt, és több hozzátartozója maradt életben, annak is menthetetlenül és végképp elrabolták azt a korábbi életét; megszűntek a kapcsolatok, a hosszú időn át kialakult viszonyok, szokások... szóval az élet normális rendje.

Ezen a képen a korabeli szécsényi főutca látható. A nagyközségnek egyébként akkor két főbb utcája volt, és a zsidó kereskedők többségének a háza, illetve üzlete itt állt. Ez például Glaserék háza, amely ma is így néz ki. Fontos hely volt Szécsényben, mert itt benzinkút is működött, s akik a Tátrába utaztak, gyakran megálltak. A Glaser családból csak Magda maradt életben... Itt van, ezen a képen: Illés Kató,

Haas Béla, Schück Böske, Glaser Magda, Illés Kató, 1941.

Schück Böske, 1943.

Schück Böske, Haas Béla, aki névrokon... Schück Böske pár évvel idősebb volt nálam, és jól emlékszem egy furcsa megjegyzésére. Mert furcsa volt, valahogy borzongató is évekkal a deportálások előtt: beállított ugyanis egy nagyon szép irhabundában, büszkén mutatta, mi

meggyőződéssel dicsértük, s akkor azt mondta, ha menekülni kell, akkor ezt a bundát viszi magával. Nem tudom, hogy vitte-e. Nem tért vissza. Egyébként amikor apámtól elvették a kocsmát, betársult Schück rőfös és rövidáru üzletébe, hozzájuk is költöztünk, az öt szobából kettő lett a mi családuké.

Szóval ez a szécsényi főutca a zsidók boltjaival, ahová persze nemcsak a szécsényiek, hanem a környékbeli falvak lakói is jöttek vásárolni. Betértek a kocsmába – és nyilván egyik ember jobban kedvelte X.-et, mint Y.-t, szívesebben vásárolt ennél, mint annál, az egyik

kereskedő hitelezett ennek, míg amazzal bizalmatlan volt, de ezeket a mindennapi kapcsolatokat nem határozta meg, hogy a kereskedő, illetve a vásárló zsidó vagy keresztény. Ezért merem mondani, hogy vidéken sokkal inkább együtt éltek, ismerték egymást a különböző vallásúak.

A mikor iskoláskorúak lettünk, a zsidó elemibe kerültünk. A tanítás itt egy teremben folyt, egy tanítóval... osztatlan iskola volt, mondjuk három elsős, két másodikos akadt, s az elsősök éppúgy végighallgatták a másodikosok gyakorlatait, mint fordítva. A zsidó elemi hatosztályos volt – elvben, de a kicsit is jobb módúak már négy év után polgárba küldték a gyerekeiket. A zsidó tanítót – a szeretett Deutsch Jenőt – egyébként, éppúgy, mint a rabbit, a közösség választotta. Az elemiben egyszerre tanultuk a magyar és a héber ábécét. A hébert azonban nem a tanító úr, hanem a rabbi tanította, és minden

Ulmer fiúk, 1930.

osztálynak külön-külön. Az én „évfolyamomban” hárman voltunk. Egyszer – hét- vagy nyolcévesek lehettünk – a templomban vár- tuk órára a fiatal, nagyon szeretet- reméltó Fischer Herman rabbit, akinek különös, magas hangja volt, s minthogy késett, Ulmer

Feri barátom felment a szószékre, ahonnan még ki sem látszott, és utánozni kezdte a rabbit – héberül. Mi – mondanom sem kell – elszabadultan röhögünk,

Ulmerék, 1937.

egészen addig, míg észre nem vettük, hogy megérkezett a rabbi. Elhallgat- tunk, de Feri még folytatta, mert nem vette észre. Aztán gyanús lett neki a nagy csend, kinézett a szószék mögül, és der- medten tapaszt- talta, hogy a rabbi figyeli őt. A fia- talember leparan- csolta és megtar-

totta az órát, aztán az egész társaságnak megrovást adott magaviseletből, Ferinek viszont jelest héberből, nyilvánvalóan azért, mert aki így tudja utánozni őt, az jó jegyet érdemel. A zsidók Szécsényben is, mint az országban mindenütt – még a szűkösebb körülmények között élők is – polgári életet éltek, fontos értéknek tartották a tanulást, a tudást, szívesen áldoztak arra, hogy a gyerek valamennyire iskolázott legyen. És hát nálunk is zsidó volt az ügyvéd, az orvos... engem pél- dául dr. Kardos Sándor, Kardos G. György író nagyapja mentett meg a diftériajárvány idején... Ő szécsényi körorvos volt, s most olvasom az unoka emlékezésé- ben, hogy állami kitüntetést is kapott, ami ugyancsak ritkán fordult elő zsidókkal.

Mondom, nemcsak az értelmiségi zsidók taníttatták a csemetéiket; aki csak tehette, legalább a polgárit igyekezett megadni, és ami nehezen fejezhető ki számokkal, hideg adatokkal: a zsidó családokban „divatos” volt az olvasás. Újságokat járattak, tájékozódtak a világ eseményeiről.

Állami hivatalokban azonban nemigen lehetett zsidóval találkozni. Emlékszem, amikor a kocsmában szóba került egy zsidó származású közjegyző – Simonyi János – kinevezése, aki persze régen

Davidovics Dini, a szécsényi kántor lánya
Bocskai-ruhában, 1943.

Losonci Hírlap

Előfizetési ár:

Egy évre 12 P. Félévre 6 P. Egyes szám 24 f.

Külföldön a fenti árak megfelelő valuta.

Megjelenik minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Rákóczi u. 33. sz., ahová az előfizetés és hirdetés díj küldendő
Telefon szám: 155.

Lapzárás péntek délután. Beküldött kéziratot vissza nem adjuk

Ma minden magyarnak a fedélzeten van a helye!

Minden erőnket és idegszálunkat meg kell feszítenünk ebben a nagy küzdelemben, mert jól tudjuk, hogy az 1919. évi kommun csak izlelítője volt annak a rémuralomnak, amely nyomort, elesettséget, megfélemlítést hozott re-

Az egész magyar népmé-
nyegysége szükség-
a gazdasági harchoz,
akarunk Esztorozsá-
ország sorsára jutni.

Ez a küzdelem folyik s győzelmesen kor tudjuk megvívni! Ma minden magyar fo-
kifejtéssel dolgozik helyén s minden így azon van,

hogy a lehető lege-
nyesebb tegye a
munkát.

A küzdelmes ma-
ma önértékes, férfias
elemeket követel. Itt s-
nak, jajveszékelésnek
esetek kiszínezésén
nincs. A magyar-né-
közösség felbontható
verbarátságot követel

Ez a fegyverbarátság nem
múló politikai elhatározás, ha-
nem két nagymúltú és nagy-
jövőjű nép évezredes sorsközö-
ségének megpecsételője.

A megelőző világháborúban
is egymás mellett küzdöttünk.

Legyen a magyar ifjúság ma
keménylelkű, harcias, testben
erős, katonailag képzett, de fő-
ként lelki erőiben gazdag és
fegyvermezzel!

Tudjon engedelmeskedni s
ha kell rendelkezni is! Örök
időkre tűnjön el a magyar
életből a könnyű fajsúlyú,
könnyelmű, a jövővel nem tö-

Lebegjen a magyar ifjúság
előtt történelmi nagyjaink puri-
tán szelleme, önfeláldozó példa-
adása, a hazáért és nemzetért
vállalt feladatoknak hűséges
teljesítése.

Legyen példaképe minden
magyarnak tündöklő jellemű,
rajongásig szerelt kormány-
zónk példamutató élete, aki

terelőnkénti rendeleit, amelyik a zsidók
Önkormányzati szervének: a magyar-
országi zsidók szövetségének felállítás-
sáról intézkedik — az első szakasz-
nak 3. bekezdésében szövege szerint a kö-
vetkezőket mondja: A magyarországi
zsidók szövetségének kötelei közé tartozó
zsidók — a vallásfelekezeti szervek
kivéve — más egyesületnek, vagy szer-
vezetnek tagjai nem lehetnek.

Ez az intézkedés a fentiek értel-
mében vonatkozik valamennyi politikai,
társadalmi és sportegyesület-
rendelethez szövetségre, egyletre,
ársaságra.

dót semmiféle értel-
ségi alkalmazottként
n lehet foglalkoztatni.
delet szerint zsidót semmi-
vagy kereskedelmi vállalko-
zógazdasági üzemben, vagy
más kereső foglalkozást foly-
lyek kereső foglalkozása kö-
almazni, vagy foglalkoztatni

delet hatálybalépésének ide-
százaiban — lévő — ilyen zsidó-
lak (foglalkoztatottak) 25%-át
ával, további 25%-át 1944
vel kell elbocsátítani. A tob-
csájításának végező határideje
szeptember 30-a.

atális lap pénteki száma közli
y rendeletét a kiadói ipar
z kötéséről. A rendelet sze-
mi mű előállítását, közre-
forgalomba helyezését célzó
üzletet csak az köthet,
arra engedélyt kapott.

A legújabb zsidórendeletek.

A zsidók ellen hozott kormány-
intézkedések közül, amelyek a hivatalos
lapban megjelentek: a legújabbakat a
következőekben ismertetjük:

Megállapították a zsidók közellátási adagjait.

A hivatalos lap múlt vasárnapi száma közli a közellátási miniszter rendeletét a zsidók élelmiszerellátásáról. A rende-
let május 1-től kezdve a zsidók cukor
fejadagját az ország egész területén
egységesen havi 30 dekagramban álla-
pítja meg. A zsidók zsirfejadagja mind-
azokban a városokban és községekben,
ahol a közellátási miniszter a zsiradé-
kiszolgáltatást jegyhez kötötte, havi 30
dekagram szeszámolaj lesz. A rendelet

A bejelentés után hosszabb eszme-
csere indult meg az adakozók névsorá-
nak újból való felülvizsgálása céljából.
Megállapítást nyert az, hogy még min-
dig igen sokan vannak olyanok, akik
erre a hazafias és nemzetvédelmi célra
havonként nevésekésen csekély össze-
get adnak, de az adakozók névsorá-

husfejadagjának megállapításáról, ami-
kor is heti 10 dekagram marha-, vagy
lőhús kiszolgáltatását engedélyezi. Zsidó
sertéshusellátásban nem részesülhet. A
jegyhez kötött huskonzervekből zsidó
csak marhahuskonzervet vásárolhat.
Fontos intézkedést tartalmaz a rendelet
a zsidók tejellátásának megszigorítása
tekintetében. Nagybudapest területén
csak a várandós anyák és a 3 éven
aluli gyermekek részesülnek tejellátás-
ban. Nagybudapest területén a köz-
ellátási szelvényekhez kötött élelmicikkek
közül vaj, tojás, paprika, rizs és más
ellátásban zsidó nem részesülhet. A
rendelet május 1-én lép hatályba.

Megszűnik a zsidók valamennyi egyesületi tagsága.

Az április 22-én megjelent minisz-
terrendelet a Kárpátokban őrködik, a nemzet élete
és biztonsága felett s kockára teszi a
maga életét, munkáját és egészségét,
nem szabad tűrni azt, hogy idebent a
belső fronton akadjanak olyanok, akik
nem hajlandók támogatni a hadba-
vonultak nehéz viszonyok között élő
családjaikat, hanem a hátrahagyott

A jövőben zsidónak iparendélyt
adni nem szabad. Kimondja a rendelet,
hogy zsidó taggal rendelkező társulat
nem kaphat kiadói engedélyt.

Az 1610/1944. M. E. számú ren-
delet szerint a zsidók kettős, vagy
szükségletüket meghaladó lakással nem
rendelkezhetnek.

kikeresztelkedett, apám azzal hűtötte le örvendő barátait, hogy sajnos, az ilyen ember minden tetteivel azt próbálja majd bizonyítani, hogy semmi köze a zsidósághoz. Így is történt – ’44 áprilisában mégis nyugdíjazták. Hogy ez „hivatalosan” hogyan került nyilvánosságra, azt érdemes az Ivánka főjegyző által aláírt dokumentumból szó szerint idézni: „A vármegye törvényhatósági kisgyűlése dr. Simonyi János Szécsény nagyközség vezető jegyzőjét 1210-1944. M.E. rendelet 1.§-a alapján 1944. évi április hó 30-ával nyugdíjazza. Megnevezett vezető jegyző szolgálati idejének kezdő pontja a törzskönyvi lap tanulsága szerint 1920. március 15. A rendelkező rész értelmében kellett határozni, mert a 1210-1944. számú M. E. rendelet 1. §-ának 2. bekezdése kimondja, hogy a község szolgálatában álló zsidó tisztviselőt nyugdíjazni kell. Dr. Simonyi

Jánosra vonatkozólag az 1941. évi 15. tc. 9. § rendelkezései az irányadók...”, és így tovább. Nem akarom végig idézni a hivatalos szöveget, mert ennyi is elég annak bizonyítására, amit amúgy is tudunk: a hatóságok mindvégig, az emberek megsemmisítéséig a jogszerűség látszatával tevékenykedtek.

Ez a szécsényi polgári iskola, ahová én is jártam, meg az öcsém, és persze mindazok, akik itt különböző képeken láthatók: Klein Magda, Ungár Kató, Freisinger Klári, Schwarcz Éva – igen, itt van ő is... nagyon jó barátnőm volt. Ennek a képnek a hátára is azt írta: „szeretett Babámnak”... Az ő családjukból senki sem maradt életben.

A mi négyosztályos polgári iskolánk magániskolaként működött. Trianon után a határok közelében megszüntették az állami iskolákat.

Csoportkép a polgári iskolásokról. A földön ülők közül Bocskai-ruhában, jobb oldalon Ungár Kató, bal oldalon Freisinger Klári, 1938.

Schwartz Éva

Nagy lehetőség volt, hogy bár különböző korú és különböző előképzettségű gyerek került össze, de jó színvonalú tanítás folyhatott a polgáriban. Ez – gondolom – mindenekelőtt Herkovits Ilona igazgatónő érdeme volt. A Horthy-korszakban egy szabadszellemű tanárnő bőven talált olyan magasabb képesítésű, állásgonddal küszködő tanárt, akit meghívhatott a vidéki polgári iskolába. Különben ferences rendi papok és apácák is tanítottak, s én csak a rajztanár Kránitztól tapasztaltam durva megkülönböztetést, ő antiszemita volt. Egyszer felrajzolt a táblára egy horogkeresztet, és nevetve mondta, hogy a zsidók bezzeg haragszanak erre a jelre. Ettől kezdve én nem rajzoltam az óráin. Ültem és nem rajzoltam. Megmakacsoltam magam, s amikor a

tanár jelentette az igazgatónőnek, hogy nem csinállok semmit az órákon, és Herkovits Ilona magához hívatott, konokul azt mondtam: „ennek nem rajzolk”. Az igazgatónő türelmesen magyarázni próbálta, hogy nem neki, a tanárnak rajzolk, hanem magamnak, de én hajthatatlan voltam. Érdekes azonban megnézni, hogy az osztály egyébként kitűnő zsidó tanulóinak is kettese volt rajzból... Herkovits Ilona talán azt gondolta, jó, legyen kettesus rajzból, ez még nem olyan nagy baj, ez az „alku” elfogadható... Ezek nehéz kérdések, tudom. Vannak, akik úgy vélik, alkut kötni ilyesemben egyáltalán nem lehet, s hogy egy embertelenségre alapozó rendszer amúgy is egyre több és több embertelenség elfogadását követeli...

Apácák is tanítottak bennünket. Augusztában földrajzot és történelmet, és az volt a szokása... vagy pedagógiai módszere... hogy ha valaki jeles dolgozatot írt, egy szentképecskét kapott elismerésképpen. Engem rettentő zavarba hozott: mit csináljak én ezekkel a szentképekkel? Eldobni a szívből jövő ajándékot? Vagy visszaadni,

Kirándulás az Ipoly partján, 1938.

s így megszégyeníteni a nővért? Végül odamentem hozzá, és megkértem, hogy ne adjon nekem ilyen képeket, mert én ezekben nem hiszek. És Augusztára szelíden azt felelte: rendben van. Azt hiszem, megértett. Szegény, korán meghalt, a temetésén és a gyászmisén is az egész polgári iskola ott volt. Bizonyára váratlanul ért, amikor a templomban valamit felmutattak – úrfelmutatáskor –, mindenki letérdelt, én állva maradtam. Az első pillanatban igazán nem ellenállásból, nem volt ez tüntető, inkább csak ügyetlen állva maradás. De az osztálytársaim húzogatták a szoknyám szélét, hogy térdeljek végre le, s akkor már csak azért se. Feltételezem, hogy ha tudom, mi a szokás, azonnal letérdeltem volna, mert részt venni egy szertartáson, de nem alkalmazkodni a szokásokhoz, egyszerűen tiszteletlenség... Az osztálytársaim aztán beárultak

Augusztára utódjának, hogy én nem térdeltem le a templomban, és várták, miféle büntetést kapok. Az apáca meg azt mondta a gyerekeknek: „Baby

Tanári kar, 1938.

Augusztára kedvence volt, és Augusztára tudta, hogy miért szereti”. Ha erre gondolok, még ma is könnyes lesz a szemem. Gondolatban aztán sokszor letérdeltem Augusztára emlékére. De ha

III. koed. osztály.		Osztályfőnök: Dr. Herkovits Imre.									
Sorszám	A tanuló neve és vallása	Magyarul	Hit. és vallás	Magyar nyelv	Hit. és vallás	Magyar nyelv	Hit. és vallás	Magyar nyelv	Hit. és vallás	Magyar nyelv	Hit. és vallás
Leányok:											
	Bella Magdolna rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Beyer Eszter rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Bolgár Gizella rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Csányi Sarolta rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5	Freisinger Klára izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Fuchs Edit rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Györky Valéria rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Horváth Borbála rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Kertész Katalin rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10	Kiss Margit rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Klein Edit izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Maglódi Ilona r. k.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Pénzes Ilona rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Pusztai Borbála rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
15	Reményi Klára rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Sallai Mária rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Ungár Katalin izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Vándori Piroška rk.	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Vincze Piroška rk.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kimaradt:											
	Czermann Károly										
	Davidovics Ernő										
	Koleszár Endre										
	Miskódi Béla										

meghatottan emlékszem Augusztára meg az utódjára is, lehetetlen nem elmondanom egy jóval későbbi és egészen másféle „apácás” emlékemet. ‘44-ből való, már a német megszállás utáni időkből, amikor Pesten a nagynénémekkel csillagos házba kényszerültünk, s egyszer híre járt, hogy a Notre Dame de Sion nevű zárdában ki lehet keresztelkedni, s ott be is szerezhető valami – talán – életet mentő papír. Hosszan latolgattuk, hogy bár ocsmány ez a pusztán érdekből történő „áttérés”, ostobaság elmulasztani az önvédelem semmire sem kötelező eszközét. Én mindig tele voltam optimizmussal – és kötelességemnek is éreztem, hogy a családom miatt is vigyázzak magamra. A nagynéném erősítgette, ezt meg kell tenni, feltétlenül meg kell tenni. Szóval

elmentem a zárdához. Olyan sokan voltunk, hogy az épületbe nem is juthattunk be. Több százan ácsorogtunk az udvaron, végre apácák jöttek, és kiválasztottak néhány embert, köztük engem is. Bevezettek bennünket a zárdába és elmondták, milyen imákat kell megtanulnunk, mivel, hogyan kell felkészülnünk a megkeresztelkedésre, és hogy majd írásban értesítést kapunk, mikor történhet meg a szertartás. Valóban kaptam értesítést – meghozzá a legnagyobb zsidó ünnep napjára, jom kippurra. Ezt akkor olyan galádságnak éreztem, hogy nem mentem el. Más kérdés, hogy ezek a kikeresztelkedések aztán az égvilágon semmitől sem védtek meg. De hát ott, abban a zárdában nem értették, hogy a pusztai emberi életek megmentéséről van szó!

Csoportkép a polgári iskolásokról. A földön ülők közül Bocskai-ruhában Haas Irén, az álló sorban, a zászlótól balra Ulmer Feri és Klein Laci, a második ülősorban, középen Bolgár Miklós gyógyszerész, a polgári iskola védnöke, a Szentháromság Patika tulajdonosa, 1938.

Szerkesztőség
Salgótarján, Fő u. 64.
Telefonszám: 88.

Kiadóhivatal:
Főkei-u. 11. Tel.: 37.

Hirdetések milliméteres
díjazás szerint.

A M U N K A

Társadalmi és politikai hetilap.
Felolós szerkesztő és kiadó: dr. Lapánszky János

Megjelenik szombaton
Előfizetési ára:
negyedévre 3 pengő
Postacsek: 28744 sz.

Apróhirdetések: szá-
vanként 30 fillér, a leg-
kisebb hirdetés 4 P.

XXII. évfolyam, 19. szám.

Ára 24 fillér.

Salgótarján, 1944. május 6

Honfoglalásra!

Irta: TÖRÖK GÁSPÁR, Magyar Nemzeti Szocialista Párt megyei vezetője.

Mi volt magyar ebben az országban? Magyar volt az ország, de nem volt magyar és keresztény benne a vezetés. Magyar volt a gyárak és bányák munkásai, de nem magyar és keresztény a sárgacsillagos, akik a biztos, meleg otthonban éltek és élvezték az élet minden kényelmét.

Ugy-e, nem jogtalanul jadtak a magyar faj a rettentő zsidó gazdasági és politikai elnyomás alá? Eltűzdeden keresztyül, de — mindig eredménytelenül? És úgy-e, az sem fog a jogrenddel összeütközni, ha egyszer a zsidó-kommunista destrukció ellen a Kormányzattal karöltve, a cselekvés terére léptünk és a zsidó kérdést maradéktalanul megoldjuk!

Es hol volt a magyar kis hivatalban, nehéz fiánál, ahol becsülettel halni! És ezt pedig alig elmondani a „magyar” szemben. Bármilyen rossz is itt a keleti fajtájú zsidó többszörösen biztosított és kereskedelem és banden kereseti lehetősége és ha mi megmukkantu jogrendellenesség, izgatott volt a sorsunk! Győ nyomorúsághoz bőven jgyar, ellenben a magyar totta jóléthez csak ig százalékban, mert azt és az azokkal társult gyász-magyar Aladárak a legnagyobb mértékben leföldözték,

A nagy világégés közepette el-

Csak néhány adattal kívánom fent vázolt állításaimat megyei vi-

Honfoglalásra!

Irta: TÖRÖK GÁSPÁR, Magyar Nemzeti Szocialista Párt megyei vezetője.

Mi volt magyar ebben az országban? Magyar volt az ország, de nem volt magyar és keresztény benne a vezetés. Magyar volt a gyárak és bányák munkásai, de nem magyar és keresztény a sárgacsillagos, akik a biztos, meleg otthonban éltek és élvezték az élet minden kényelmét.

Ugy-e, nem jogtalanul jadtak a magyar faj a rettentő zsidó gazdasági és politikai elnyomás alá? Eltűzdeden keresztyül, de — mindig eredménytelenül? És úgy-e, az sem fog a jogrenddel összeütközni, ha egyszer a zsidó-kommunista destrukció ellen a Kormányzattal karöltve, a cselekvés terére léptünk és a zsidó kérdést maradéktalanul gyökereiben megoldjuk!

Győ minisztérium több százezer példányban jutottatott el a gazdák kezébe.

Illetékes helyről újból nyomtatko-
san felhívják a figyelmet a bu gonyának
legveszélyesebb körü és az eddiginél nagyobb-

javak legtöbbje a kasszájukba folyt be és befolyásukkal pedig mind a gazdasági, mind a politikai vonalon tökéletesen összedolgoztak a könnyen vesztegethető gyász-stróma-

Csak néhány adattal kívánom fent vázolt állításaimat megyei viszonylatban is igazolni, hogy milyen rettenetes nyomás feküdt a zsidóság és csahosai részéről a magyarságon: a Megyénk nagyiparának 95 %-a a zsidóság kezén volt, az ügyvédek 75 %-a zsidó volt, — köztük néhány kommunista vádbiztossal — az orvosok 65 %-a szintén zsidó volt, a bankoknak pedig 97 %-a volt a zsidók és azok befolyása alatt. Itt már annyira elharapódzott a zsidóság hatalma, hogy zsidó törvényszéki tanácselnökök, zsidó járásbíró, zsidó adóhivatali helyettes főnök, zsidó végrehajtó, félzsidó főszolgabíró, zsidó felelősséggel rendelkező rendőrtisztviselő, a járásbírószágon zsidó ügyész, zsidó detektív működött a rendőrségen, szóval igyekeztek megszállva tartani minden nekik kellemes és könnyű pozíciót, ahol az anyag-

mes saját szükséglet fedezésén kívül eladása is minél több burgonyát termelni, mert a burgonya ára viszonylag kedvezően van megállapítva, a beszállítási kötelesség teljesítésénél is e önyös a burgonya buzaegység száma (elkezelti buripari burgonyánál 27.)

Burgonya ültetési ideje a legmar elmult, meg esenit is reményeve ebet burgonyát elég azonban az eddiginél ten burgonyát ültetni, ha művelésével a többi yre szhozamat is emelni keit A ténü. megkivánja, hogy megkapják, ahányzor a dőse és a gyomo-odas m es A tőkepa használata a bba és oics.bba teszi Kü munkaja a burgonyának amit általában későn szok Az első tőltőgetes korán amikor a burgonya lombja zutan fokozza osan keit tő háromszor is, de feltete- egyezni kei, hogy az u-olao jes virágzás előtt vegeter- bb a leltődo gumok meg az a termés rovására megy el természetesen gyóabb inkát végezhetők Ha min- burgonyatermes növekedé- egy érdekeket, számottevő zarnak abból nemcsak a banem előzőekben a burgo-

Hivás!

mindazoknak a lelkes és kára kézz aszonyoknak és figyelmét, akik a nyár lo- nius, június, augusztus hóna- gyermekotthonok vezetését bb jelentkezenek városok mesternél, községekben pedig győzőni.

tekvés feltételei: Övöndő képesítés Jelentkezhetnek övöndőves övöndők és tani- tiumi és kereskedelmi éretti- ségivel, női ipari iskolai végzettséggel, de legalább négy középiskolai végzettséggel bíró keresztyén származású nők. A kor- batár 18—30 év. A jelentkezők el- lapot hatóságilag (községi jegyző, polgár- mester) láttamoztassák és szerezzenek be

Persze tudtuk már polgári iskolásként, a harmincas évek derekán is, hogy körülöttünk ólálkodik az antiszemitizmus... olyannyira tudtuk, hogy képesek voltunk még vissza is élni ezzel. Két zsidó osztálytársammal például, Klein Lacival meg Ulmer Ferivel... velük jártam a zsidó elemibe is, szövetséget kötöttünk életre-halálra. Egyszer matematikaórán a két fiú végképp nem fért a bőrébe, a tanár dühödten intőt akart adni nekik, de ők kijelentették, csak akkor veszik át, ha a Haas Baby is kap, mert így igazságos. A tanár mehökkenten kérdezett engem, mit szólok ehhez, én nem értettem, de mit mondhattam volna? Igen, tessék adni nekem is. Erre a tanár olyan mérges lett, hogy mind a hármunkat kizavart a teremből. Végre megkérdezhettem a fiúktól, hogy megbolondultak-e... miért akarták, hogy én is kapjak intőt. Feri pedig megmagyarázta, hogy ha mindhárman intőt kapunk, akkor otthon azt lehet mondani, hogy nem is voltunk rosszak, csak ez az antiszemita tanár...

Ulmer fiúk és a nagymama, 1930.

Ez a fénykép '63-ból való. A huszonöt éves polgári iskolai találkozóikon készült. Klein Lacival és Ulmer Ferivel utaztunk akkor Pestről Szécsénybe. Ők is a fővárosban dolgoztak már a vészkorszak előtt, így volt esélyük, hogy túléljék. Szóval mentünk haza, roppant emelkedett hangulatban. Ferinek volt már autója, ő vezetett, és mindenféléről beszéltünk, felidéztünk gyerekkori történeteket, és nagyon sokat nevettünk. Aztán

Osztálytalálkozó, 1963.

Diákok Amand atyával, 1937.

Együtt az iskolatársakkal, 1937.

Balassagyarmatot elhagyva egy teherautót láttunk, az oldalán felirat: SZÉCSÉNY. S egyszerre elhallgattunk, hirtelen nagy-nagy csönd lett. Feri később csak annyit mondott: tudom, hogy miért hallgattok. És amikor jöttünk visszafelé, Laci elmesélte, hogy munkaszolgálatosként összeakadt egykori némettanárunkkal, Arató Sándorral. Kiváló tanár volt, a német kultúra szerelmese, azt a keveset, amit németül tudok, tőle tanultam. Mind szerettük, de Laci akkor valósággal szemrehányást tett neki, hogy minek kellett németül tanulnunk, éppen ezeknek a nyelvét... Arató tanár úr pedig szenvedélyesen magyarázta, ott, a halálmenetben, hogy a német nem ezeknek a nyelve, hanem Goethéé és Heinéé...

A z együttélésre és a zsidók magyar érzelmére jellemző, hogy például minden nemzeti ünnepen, március 15-én és október 6-án is az iskolai közös ünnepség után a zsidó templomban a rabbi beszélt a magyar hazáról, és a nemzeti érzést a zsidó gyerekek imájukba emelték.

1940-ben készült ez a kép, és itt is együtt vannak a zsidók és a keresztények, együtt kirándultunk, szórakoztunk mi, szécsényi diákok – és mellesleg, felekezettől függetlenül szinte minden lány szerelmes volt a csinos és rokonszenves katolikus papba, Amand atyába. Sőt, talán rajtam kívül minden lány, mert amikor nemrégiben a külföldről haz látogatókkal beszélgettünk, és felidéz- tük a szécsényi gyerek-

Klein Magda, Szentesi Klára, Parditka Ilona, Steinlauf Ilona

kort, a ma hetven fölötti nők megdöbbenve kérdezgettek, hogyan lehetséges, hogy én nem az Amandba voltam szerelmes, és én mentegetőztem, hogy nem, mit tegyek, én akkor a Csomó Jancsiba, de belátom, hogy ez alig felfogható és alig megbocsátható... igen, vásottabb voltam a többiek-nél... lám, ezen a csoportképen is én nem angyal, hanem krampusz vagyok...

1940-ben elkerültem Szécsényből, így aztán arról az időszokról, amikor a különböző vallású,

szokású emberek normális együttélése már tilos volt, kevesebb otthoni élményem van, többnyire azok is közvetettek. Klein Magda az öcsém osztálytársa

volt, három évvel fiatalabb nálam, neki jóval több emléke maradt a szécsényi megaláztatásokról, kiközösítésekről, mint nekem... a legfájdalmasabb korszak, a deportálások előtti évek meghatározzák a különbséget... Magda azt írta az emlékezésében, hogy őt iskolába

Iskolai színjátszókör, 1938.

menet sokszor megverték, leköpdösték, és csak ritkán úszta meg azzal, hogy csúfolódó rigmusokat kellett hallgatnia, olyasmit, hogy „Zsidó, zsinigre való, Pesten van egy karó, az is arra való”, vagy a másik ilyen emelkedett szöveg, hogy „Egy szem dió, két szem dió, tátott száju, büdös zsidó”. És Magda hálás szívvel emlékezett arra is, hogy az öcsém, ahogy ő írta, „drága kis barátom, Haas Pista” miképpen próbálta védelmezni, mert egyre inkább virtusnak számított a védtelen zsidó gyerekek megalázása... Lehetséges, hogy mégis jókor kerültem el otthonról? Akkor roppant szerencsétlenségként éltem meg a fészekből kicsöppenést, a pályaválasztást... ami aligha nevezhető választásnak. A polgári elvégzésekor, 1938-ban, apám – okosan – úgy gondolta: nehéz idők

Klein Magda, 1943.

Amand atya diákjaival, 1942.

jönnek ránk, a zsidók előtt az értelmiségi pályák lezárulnak, tehát szakmát kell tanulni. Mivel kicsi gyerekkoromtól bejártam a nagybátyám fényképész műtermébe, valamennyire ismerős voltam a fényképezés világában. A család úgy határozott: a nagybátyáméknál tanuljam ki a szakmát. Móric bácsiéknak nem volt gyerekük, viszonylag jómódban éltek és mindent rám akartak hagyni. De nem is ezért szánták nekem a fényképész szakmát... Ha lábra állsz, ha mielőbb önálló vagy, Pestre mehetsz, külföldre mehetsz, elöted a világ... Ezeket a szavakat még ma is hallom. Az öcsémnek is ugyanilyen megfontolásból kellett szakmát tanulnia. Ő

Schwarzéknál volt nyomdász-

tanuló... de már Pestig, a bujkálás lehetőségéig sem jutott el... Szécsényből vitték – kamaszként – munkaszolgálatra, aztán amikor édesapámékat az osztórák határ felé terelték, véletlenül összetalálkoztak... az apám és az öcsém... azon a szécsényi férfiokról készült munkaszolgálatos fotón Pista még nem látható, akkor még nem voltak együtt... Pista megszökött a munkaszolgálatból, de se pénze, se hamis irata... elfogták és elindították Ausztria felé... A szécsényi Blumberger bácsi, aki túlélte a holocaustot, elmondta nekem, hogy amikor Pistát felfedezték a menetben, rettenetesen gyenge volt már, s végül apám a hátán vitte a nála sokkal magasabb fiát... Pista halott volt, s az édesapám még vitte, ment vele. A többiek kérték, hogy tegye le. Az út mellett temették el... De erről nem tudok beszélni...

ELŐFIZETÉS ÁRA

Negyed évre — 2-50 pengő

Egyes szám ára: 20 fillér.

Előfizetni a kiadóhivatalban lehet.

Telefon szám: 107.

NÓGRÁDI HIRLAP

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP

ELŐFIZETÉS ÁRA

Negyed évre — 2-50 fillér

Egyes szám ára: 20 fillér

Előfizetni a kiadóhivatalban lehet.

Telefon szám: 107.

Előfizetési pénzek, reklámcikek és hirdetések a kiadóhivatalban intézendők.

Feloldó szerkesztő: Majtényi Gyula

A lap szerkesztői részére vonatkozó közlemények a feloldó szerkesztőhöz küldendők.

Egységes politikai front.

Ha a nagy napl lapokat olvassuk, mindenütt azt látjuk, hogy a kormány és annak tagjai mind az egységes politikai front megteremtéséről, annak szükségességéről szólnak. Sztójay Döme miniszterelnök a Magyar Élet Pártjában, Baky László belügyi államtitkár a székesfehérvári városi háza közgyűlésén, vitéz Jaross Andor belügyminiszter a felvidéki és kárpátaljai magyar képviselők előtt beszélt a mindenáron megvalósítandó magyaregységről.

A kormány politikáját a miniszterelnök képviseli, irányítja, az ő elgondolásai szerint

propagálják a niszterek nyilatkozatait, a titkárság, a László sán a kö hangszíj

— A n haláért fo gyózni, va lem két ar fronton ho hon a dolj tartani a t Erről a nak és az gyelmét a cok idejét ma szűkös kivívni az

Mindny kormányza váljék a n szefogása.

és véglegesen megoldjuka a zsidókérdést. A magyarság évszázadokon át növelte magában ezt a mételet. Ez a mételet volt az, amely megakadályozta abban, hogy egyszerű legyen. Állítom, hogy a magyar széthúzásról szóló turáni átok nem létezik. Ez nem volt más, csak a zsidó propaganda. Turáni átok nincsen. Ez eilen tiltakozunk és befogjuk bizonyítani, hogy a zsidó mételet nélkül erősek és egységesek leszünk és ki fogjuk

A visszacsatolt felvidéki és kárpátaljai terület volt egyesült magyar pártjának egykori vezető személyiségei, élükön a felvidéki és kárpátaljai törvényhozókkal megjelentek vitéz Jaross Andor belügyminiszternél, aki a felvidéki egyesült magyar párt elnöke volt, hogy belügyminiszterre történt kinevezése alkalomból kifejezzék előtte a Felvidék és Kárpátalja magyarságának ragaszkodását. Giller János országgyűlési képviselő meleg szavakkal üdvözölte a minisztert a hangfúlyosta, hogy a visszacsatolt északi terület magyar

kivívni az életet hozó győzelmet.

Mindnyájan tudjuk kötelességünket. A kormányzat mindent elkövet, hogy lehetővé váljék a nemzet társadalmának egységes összefogása. Az az oka annak, hogy alaposan és véglegesen megoldjuka a zsidókérdést. A magyarság évszázadokon át növelte magában ezt a mételet. Ez a mételet volt az, amely megakadályozta abban, hogy egyszerű legyen. Állítom, hogy a magyar széthúzásról szóló turáni átok nem létezik. Ez nem volt más, csak a zsidó propaganda. Turáni átok nincsen. Ez eilen tiltakozunk és befogjuk bizonyítani, hogy a zsidó mételet nélkül erősek és egységesek leszünk és ki fogjuk

A kormányzat azonban nagyon jól tudja,

nyelünk. Minden jóra való magyar ember keresi egymás kezét. Körtünk, egykori felvidékiek között, ha voltak is viták, mindig megőriztük a becsületesen gondolkodó magyar lelket. A szerep, amit most vállalnunk kellett, nem olyan, amire bárki politikus áhítozik. De amikor a felelős munkában való részvételre az első magyar ember valakit hív, ez elől nem lehet kitérni, ezt vállalni kellett. Ez a szerep rendkívül nehéz. De bármit hoz a sors, a történelmi lövő most egy feladat

ber egy akaratú támogatása szükséges. Tudom, hogy a visszacsatolt területek lakosságában tökéletesen él a nemzeti egység vágya a nemzeti fegyelemre való feltétlen készség. Ha az ő politikai mentalitásuk döntené el a magyar egység kérdését, akkor tudom, hogy huszonegy óra alatt megvolna ez az egység. De a politikai egység vágya átöleli az egész nemzetet. A kormány sziklaszilárdan megy a maga útján. Megteremti az egység lélektani pillanatát. Másfél hónap alatt annyit cselekedett, mint amennyit más kormányok másfél év alatt nem produkálnak.

A miniszter végül megköszönte a felvidékiek bajtársi összetartását és a mindenáron megvalósítandó magyar egység éltetésével fejezte be beszédét.

Légoltalom vigyázz!

Az egyre fokozódó berepedések és légvédelmi madások során mind sürgetőbb hangzik el a fenti parancs napesütemes május délelőttökön vagy csillagfényes éjszakákon. Így a közel-múlt tapasztalataival kibővíve ismételtén felhívjuk a város lakosságát tennivalóra. Ezeknek a dolgoknak ismételtetése és főképp gyakorlítása sohasem elegendő.

Vagyunkunk és életünk megmentéséhez bizonyos eszközökre van szükség. A hatáson légoltalmi tevékenység alapja a keilő felszerelés. A közeljövőben meginduló általános ellenőrzésre való tekintettel emlékeztetünk mindenkit a rendelkezésekben előírt szükséges felszerelésekre. Első a padlástér felszerelés, amely áll minden egyes ház padlásán: 100 liter vízzel tároló egy vagy több edényből, 2 vederből, kb. fél m³ homokból és két lapából. A padlások megfelelő lomtalanításáról nem is kell szólnunk. A lakásban szobánkat a homokos szeszkót helyezzük el.

Az óvóhely pincében a házcsoportoknál azok kijelölt gyülekező helyein vannak 3-4 házankint egy vederfecskendő, két-két veder, létra, fejsze, szikracsapó, a ha kell tűzhorog. Ugyancsak az óvóhelyen a fenti gyülekező helyen van a mentőláda vagy mentőtásk

Térjünk vissza Szécsénybe, és elmondom, hogy én hogyan tanúskodtam Schwarz bácsi ellen a bíróságon... Mert ilyen is megesett. Szécsényben két papírkereskedő volt: Schwarz és Madarász. Schwarzék tehetősebbek voltak, ők nyomdát is

Freisinger nagymama (Róth Adolfné), 1940.

működtettek, mi mindig Schwarzéknál vásároltunk, mert Engel nagyszüleim szomszédai voltak, a két család szorosabb barátságban állt, Évivel meg különösen jóban voltam... szóval egészen addig Schwarzék megbízható vevőinek számítottunk, míg rá nem kaptunk Madarász bácsi ajándék-rajzaira. Ha meglátott bennünket, valamelyik gyereket, adott nekünk egy rajzot. Mi meg egyre gyakrabban tértünk be hozzá, füzetért, ezért-azért, és Schwarz bácsi, aki a többi kereskedőhöz hasonlóan, ha nem jött vevő, kint állt az ajtóban, észrevette, hogy Madarászhoz járunk. Megkérdezte, miért. Megmondtuk, hogy Madarász bácsi rajzol nekünk, mire Schwarz feljelentette Madarászt, hogy tisztességtelen kereskedői versenyt folytat. De mindez úgy derült ki, és úgy lettem én koronatanú, hogy egyszer ebéd közben megjelent nálunk a hajdú, és az én nevemre hozott idézést a járásbíróságra. Amin a szüleim persze megdöbbentek, én meg elmeséltem a rajzok és Schwarz bácsi faggatásának történetét. Apám felháborodott, milyen dolog, hogy az egyik zsidó feljelenti a másik zsidót, s még egy gyereket is belekavarnak. Édesanyám kijelentette, hogy én csakis Schwarzék mellett tanúskodhatok. Apám meg letorkolta: „ilyen nincs, Baby azt mondja, amit akar, ami igaz, de az egész ostobaságról megvan a véleményem!” A megadott időben édesapám elkísért a járásbíróságra, ott elő kellett adnom a történetet, aztán a bíró megkérdezte: „A Madarász bácsi akkor is rajzolt volna, ha nem ott vásároltok?” Mire én mondtam, hogy igen. Aztán a bíró folytatta: „Mondd, kislányom, valaki betanított arra, hogy mit beszéljél itt?” Erre felháborodtam, hogy tudok én magamtól beszélni, nem kell tanítani. Az ügyet lezárták, Schwarz elvesztette a pert, de a barátság megmaradt, még Pista is náluk tanult.

A lerombolt szécsényi zsinagóga

Szécsényben mindenki ismert mindenkit, mindenki vigyázott mindenkire, és mindenki mindent tudott a másiktól, olyasmit is, amit nem kellett volna... Nem mehettem el úgy a nagymamáék háza előtt, hogy nem megyek be, mert azt öt perc múlva megtudták volna, és megkérdezik, miért nem mentem be... De betérni a nagymamáékhoz nem volt nagy áldozat. Úgy kényeztettek, ahogy csak tudtak. S lehet-e egy gyereket – ha igazán szeretik, és az ajándékokkal, kedveskedésekkel nem csak valamit kompenzálni akar a felnőtt – szóval lehet-e egy

gyereket túlkényeztetni? Azt hiszem, nem. Még a zsidó elemibe jártam, és délelőtt is meg délután is volt tanítás, de ebédelni hazamentünk. Délben beadtam a táskámat a nagymamáékhoz, ők közelebb laktak az iskolához, nem kellett hazáig, fölfelé cipelni a holmimat. Ebéd után aztán felkaptam náluk, és szaladtam vissza a délutáni tanításra. Egyszer a nagymamáék csokoládét tettek a táskámba, csak az iskolában vettem észre, s persze rögtön elosztottuk a „bandában”, a két fiú osztálytársammal. Másnap megismétlődött a csokoládécsempészet, s aztán

már vártuk is. A nagymamáék nevetve nézték az ablakból, ahogy az utcán nyitottam a táskámat és három részre daraboltuk az immár biztosnak ígérkező csokoládét. Egy alkalommal a nagybátyám téglát rakott délben a táskámba. A szokásos módon loholva felkaptam; éreztem, hogy valami rendkívülit találok, örült diadalmasan vittem és nyitottam – persze a téglá mellett ott volt azért a csokoládé is.

Amikor délben hazamentem az iskolából, a kocsmánkban, a téglalap alakú családi asztalnál ebédeltem, pontosabban pizmogtam. A legkeserűbb gyerekkori emlékem, hogy noszogatnak, egyek, egyek még. Nem voltam válogatós, csak sokkal kevesebbet ettem, mint amennyit jónak gondoltak otthon, s ezért állandó cirkuszok voltak. Ültem

Ulmer Endre

tehát egyszer bánatosan az ebéd előtt, és Kulhanek bácsi, aki a járásbírószágon dolgozott, s déltájban be-bejött egy fröccsre, pontosan úgy nézett ki, mint a kártya jolly joker-figurája – ő persze a tisztviselők asztalánál ült –, figyelt engem, mennyire szenvedek, és milyen reménytelenül szemezek az ennivalóval, és már nem tudom, melyikünk lehetett a kezdeményező, mindenesetre Kulhanek bácsi rám kacsintott, én gyorsan átvittem hozzá a tányéromat, ő egy-kettőre megette az ételt, visszaadta az üres tányért, s mindenki elégedett volt, a szüleim is, hogy végre egyszer rendesen ebédeltem. A jelenet másnap megismétlődött, s a következő nap is. Eleinte felhőtlen volt az öröm, hogy megjött az étvágyam, de azért gyanús lett a nagy változás, és

Ulmer fiúk, 1929.

Gömöri Henrik és felesége, 1940.

az ajtórés mögül kifigyelték, hogyan fogyasztom el az ebédemet. Másnap, mikor megjöttem az iskolából és leültem az ebédhez, a szomszédos asztalnál már ott volt „készenlétben” Kulhanek bácsi is. Megkaptam a tele tányéromat – és Kulhanek bácsi elé ezzel egy időben egy másik, pontosan ugyanolyan tányér étel került.

Kóser étkezés volt nálunk, de nem ortodox, és a kocsmá vendéglői része csak olyan alkalmakkor működött, ha valamilyen rendezvényre vagy

baráti összejövetelre került sor. Anyám kiváló gazdaasszony hírében állt, s amikor a zsidókkal szembeni megszorítások egyre keményebbek lettek, többen javasolták, hogy menjünk Amerikába, a szüleim ott virágzó vendéglőt üzemeltethetnének. De ők ezen csak mosolyogtak. Biztos vagyok benne, hogy nálunk senki nem gondolt kivándorlásra, mert ez volt az otthonunk, a hazánk... Nógrád volt ez a haza, s én ma is úgy olvasok Mikszáthot, mintha az anyám ölébe telepednék, és hallgatnám a meséjét. Apám könyvkötészetet és könyvkereskedést tanult Losoncon – a család egyik fele ott élt –, s amikor

Gömöri Henrikné Péter fiával, 1943.
(Nem tértek vissza Auschwitzból)

Losonci Hírlap

Előfizetési ár:

Egy évre 12 P. Félévre 6 P. Egyes szám 24 f.

Külföldön a fenti árak megfelelő valuta.

Megjelenik minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Rákóczi u. 33. sz., ahová az előfizetés és hirdetés díj köldendő

Telefon szám: 155.

Lapzárás péntek délelőtt. Beküldött kéziratot vissza nem adjuk

Virágvasárnaptól-húsvétig.

Örömmármással kezdődik. Alá- zatosan bevonuló deimét, úgy üdvözítő hatalmasság dítani akarja a rmai imperium zsalódás folyamamikor azt kell e a hogy a Megváltó felé siet, hogy a adja, hanem a belüli rendet tere a betolakodó küstenimádás és s tegeye.

Nyilvánvaló bizonyosságát adja ezzel annak, hogy Ő elsősorban a Sátán, a bűn uralmát akarta megtörni és népet igen komoly bűnbánatra akarta indítani, mert csak a bűneit megbánó, azt megsíró s új életre ébredt nép méltó a szabadságra.

Virágvasárnap fényözönébe már belesötétlik a Golgotha keresztjének sötét árnyéka. A felgyülemlett emberi gonoszság, irigység és vak bosszú keresztifára szegte a legszentebb és legártatlanabb életet — azt gondolván — hogy ezzel a pokoli tervével és elhatározásával a megváltás nagy munkáját megakaszthatja. Nem tudta az elvakult, — feszítsd meg — kiáltó tömeg, hogy Nagypéntek után teljes bizonyossággal el kell jönni a feltámadásnak, hiszen Ő megmondta világosan előre: „a templomot lebontathjátok, de harmadnapra újból felépíti azt Isten örökkévaló akarat.” S az ígérteket be is kellett teljesíteni.

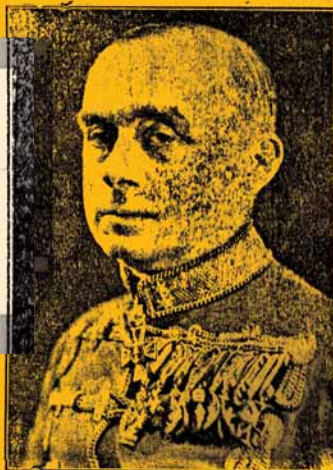
Virágvasárnaptól húsvétig világtörténelmi események zsúfolódtak össze. Ezt a hét napot Nagypéntek, a golgothai kereszt foglalja össze egységes keretbe. Ez pedig azt jelenti, hogy min-

Sztójay Döme

miniszterelnök az egész kormányzat nevében szöveget in-

tézett a nemzethez, amelyben

bejelenti azt, hogy a nemzet érdekében halaszthatatlanul fontos és sürgős reformokat haladéktalanul végre fogja hajtani. Egyike ezeknek a legidősebb feladatoknak a zsidókérdés végleges megoldása, hogy a nemzeti élet egész területén a ke-

fokozódni fog.

Külpolitikai vonatkozásban a tengelyhatalmakkal való teljes együttműködésben vesszük fel a harcot a létünket fenyegető keleti veszedelemmel, az európai civilizációt megsemmisíteni akaró bolsze vízmussal és a vele szövetséget hatalmakkal szemben, ezt a fegyverbarátságot és kemény kiállást nemcsak a közös és becsülete követeli meg.

A Sztójay miniszterelnök kormányában politikai multja, egyénisége, acélos energiája önzetlen szolgálata szilárd biztosíték abban edeltett kormányzati programot meg is fogják

Biztosra vesszük, hogy ez a kormány nemzeti társadalom körében visszhangra fog fel fog sorakozni a cselekvő elhatározások út

Az új kormány első

A Sztójay kormány első intézkedései: a szociáldemokrata párt, a független kisgazdapárt és a parasztszövetség feloszlata, valamint a többi alapvető rendeletek messzemenően bizonyítják, hogy a magyar jobboldali po-

felmond zsidókat. Tehát a jelzett időpontot túl zsidó ügyvédek gyakorlatot nem folytathatnak.

A kormány a következő baloldali tanoknak működését szüntette be: Nép-

beli vizsgálatot légiridő vagy más elháríthatatlan esemény félbeszakítja, az írásbeli dolgozatot az addig elvégzett munka alapján kell az adott körülmények méltányos figyelembevételével elbírálni. A megszakított írásbeli vizsgálatot folytatni vagy újrakezdeni nem szabad. Ha a kitűzött írásbeli vizsgálat az említett események miatt nem volt megkezdhető vagy olyan időpontban szakadt félbe, hogy addig a vizsgázók érdemleges munkát nem végezhettek, a vizsgázókat az illető tárgyból — esetleg rögtönzött rövid írásbeli tételek feladásával is, — a szóbeli vizsgálaton kell behatódiban megvizsgálni.

A szóbeli vizsgálatot is lehetőleg kora reggeli időpontban kell kezdeni és a sötétség beállta előtt kell befejezni. Ha rendkívüli körülmények szükségessé teszik, az elnök a szóbeli vizsgálatnak az irányadó szabályokban megállapított időtartamát megrövidítheti és a vizsgázók számát mérsékelten felemelheti.

A vizsgálaton mellőzni kell annak az anyagnak a kérdésését, amelynek elvégzésére az iskolai év korábbi befejezése után már nem lehetett.

tettek a következőkben foglalhatjuk össze.

Mindazok, akik az 1941. évi 15. törvénycikk értelmében zsidóknak tekinthetők, április 5-től kezdve 6 éves koron túl ruházatukon feltűnő helyen sárga csillagot tartoznak viselni. Zsidó családok május hó 1-től kezdve keresztény alkalmazottakat nem tarthatnak, kötelesek azoknak a jelzett időpontig

Jézus Krisztus szenvedéstörténetét. A templomban megjelent hívek és érdeklődők nagy lelki áhítattal hallgatták végig a szenvedéstörténetet, annak egyes

Ungár Alfréd és családja, 1938.

az első világháború meg Trianon után Losoncot Szlovákiához csatolták, a város vezetői jó állást ajánlottak apámnak, de ő nem maradt. Akkor

került Pestre Rózsavölgyiekhez. Egyébként később sem volt hajlandó Losoncra látogatni. Anyámmal mi át-átjártunk és a rokonok is jöttek, de apám kijelentette, hogy ő Magyarországra nem megy útlevéllal...

Amikor '38-ban a Felvidéket visszacsatolták, nagyon örültünk, igazzágosnak

Az Ungár házaspár üzletük bejárata előtt, 1940.

tartottuk ezt a döntést. Az egész család felpakolt hát, mentünk boldogan a család Losoncon élő tagjaihoz látogatóba – és legnagyobb megdöbbenésünkre hallottuk tőlük, hogy ők nem örülnek maradéktalanul a visszacsatolásnak. Lassacskán értettük meg, hogy az immár Magyarországhoz tartozó Losoncon azok a zsidótörvények érvényesek, amelyekhez hasonló sem volt a demokratikus Csehszlovákiában. A

nagybátyámék gyerekei egyetemre jártak, Gyuri unokatestvérem – már említettem őt – mint rendkívüli tehetség svájci ösztöndíjat kapott; de mi lesz eztán? Ültünk az asztalnál, és újra tudomásul kellett vennünk, hogy ez a hitleri birodalom.

Ungár Kató és testvére, Tibor (a családból egyedül Kató maradt életben), 1936.

Nem hangsúlyozhatom eléggé, hogy nekem többszörösen is szerencsém volt. S nemcsak azért, mert a nagyon kevesek között túléltem a holocaustot, hanem azért is, mert viszonylag – de ezt a szót sem árt megismételni: viszonylag – kevesebb gyógyíthatatlan és menthetetlenül torzító sérüléssel éltem túl. Az otthon kapott szabadság, a nyíltság lehetősége, sőt követelménye, s emellett az a biztonságérzet, amelyet a szüleimnek, a nagyszüleimnek, a körülöttünk élőknek köszönhetek, segítettek abban, hogy ne rémülődzzek egy igazoltatáskor, ne alázkodjam meg egy nyilas előtt, hogy vagányságokat kövessek el. De mondtam már: mindenekelőtt azért maradhattam életben, mert Budapesten voltam. És a fővárosban találkoztam olyan emberekkel is, akik nem voltak a nyilasok cinkosai, s inkább volt lehetőségük, hogy védelmező gesztusaik legyenek, hogy így-úgy kifejezzék együttérzésüket. Vagy legalább a megütközésüket a zsidóüldözések láttán. Amikor kötelező lett a sárga csillag viselése, pontosabban a legelső napon, hogy sárga csillaggal léptem ki a házból, egy pár, talán házaspár ment éppen előttem, és hevesen vitatkoztak – nyilván a zsidók megkülön-

böztetéséről, mert az asszony rám nézett, és azt kérdezte a férfitől: „és talán ő is síbolt?” Másik alkalommal a 6-os villamoson utaztam a Rudolf tér – ma Játszai Mari tér – felé, a ballonkabátomon persze a kötelező sárga csillag, de amikor felszálltak a nyilasok és elkezdték leszedni a zsidókat, s láttam, teherautóra terelik őket, hátra-

Ungár Emilné és férje...

vettem a kabátomat, és ültem tovább. A szemben lévő üléseken két nő feszülten figyelt, amikor aztán a nyilasok leszálltak, és a szerelvény elindult, megkönnyebbülten azt mondták: hál' Istennek! Szóval nekem ilyen élményeim is voltak, nemcsak az aljas-ságot, az önkéntes feljelentéseket, a zsidó vagyonok elrablását láttam.

Szécsény zsidó származású lakóinak demográfiai adatai nyilván sok mindenben hasonlóak az ország más vidékein éltekéhez, a kezdet kezdetén azonban akad egy meghatározó mozzanat:

I. Lipót császár 1693. évi rendelete, amolyan zsidótörvényféle már, mert ez megszabja, hogy a bányavárosoktól mintegy ötven kilométeres körzetben nem telepedhetnek le zsidók, és egyben megvonta iparúzési jogukat is. Nógrád vármegyének több mint a felére terjedt ki a tilalom, így a rendeletet követő első összeírásból, ez 1725-ben volt, tudjuk, hogy a legnépesebb zsidó közösség, 9 ember, éppen Szécsényben élt. Ide menekültek. Ez a hely már kívül esett a császár tiltotta körzeten. Két esztendővel később már 11 zsidó családot, tehát 11 családfőt írtak össze. Ser- és pálinkafőző, kereskedő, posztókészítő, kocsmabérlő – ilyesmivel foglalkozhattak. A 18. század közepén Szécsény zsidó lakóinak száma még mindig csak 19, viszont Balassagyarmaté ugrásszerűen megnő. Döntő változást mutat II.

Ungár Emil (Nem tértek vissza Auschwitzból)

Losonci Hírlap

Előfizetési ár:

Egy évre 12 P. Félévre 6 P. Egyes szám 24 f.

Megjelenik minden

Külföldön a fenti árnak megfelelő valuta.

A reformok útján.

A zsidókérdés megoldása gyors ütemben folyik. Az új kormány, amely a reformpolitika megalkuvást nem tűrő eszméit írta zászlajára, egymásután bocsátja ki azokat a rendeleteket, amelyeknek célja a magyar nemzeti élet megtisztítása minden idegen elemtől és a nemzeti élet egész vonalán történő, régóta esedékes átállítás. Szinte alig tudunk lépést tartani az eseményekkel.

A jelek szerint a magyarság elindult azoknak a reformoknak az útján, amelyek most már nyílegyenesen szabják meg további állásfoglalásunkat. Külpolitikai téren véget vetettek a kélszínű játéknak és a csodavárás keleti passzivitásának. A magyarság, mint történelme folyamán annyiszor, ismét Nyugat védőpaizsa és a nyugati civilizáció bástyája. Vállaltuk a

harc vég nagy sző és felelevényeket.

A K felől érkeések ezt lemít sug

A belalmas ve Kállay-köfüzte a oldani n akarta. M

a téren is óriási változás történt.

gyökeres változásokkal járó gondot és felelősséget. A magyar életben

valóban nagy átalakulás folyik.

Vitéz Jaross Andor a töle megszokott bátor gesztussal nyult hozzá a címek és a rangok nehéz problémájához is. Hozzá fog nyulni bizonyára éppen ilyen előítéletmentes bátorsággal a többi társadalmi kérdéshez is. Gondoljunk csak vissza, mi felvidékiek kisebbségi életünkre, hogy milyen sokat jelentett, milyen összeforrasztó ha-

A „vigyázz Szolnok” rádiófigyelmeztetés után kb. 35 perc múlva érhetnek az ellenséges gépek Miskolcra.

II.

Ha elhangzik a „vigyázz Szolnok”...

Amikor a napközösség „Vigyázz

a téren is óriási változás történt. Lefoglalták a zsidók vagyionát, zár alá vették a zsidó üzleteket, gátat emeltek a további terjeszkedésük ellen és a nemzeti élet minden szektorát megtisztították a zsidó és a zsidókkal cimboráló Aladárok uralmától.

Megváltozik a magyar tár-

a téren is óriási változás történt. Lefoglalták a zsidók va

A reformok útján.

A zsidókérdés megoldása gyors ütemben folyik. Az új kormány, amely a reformpolitika megalkuvást nem tűrő eszméit írta zászlajára, egymásután bocsátja ki azokat a rendeleteket, amelyeknek célja a magyar nemzeti élet megtisztítása minden idegen elemtől és a nemzeti élet egész vonalán történő, régóta esedékes átállítás. Szinte alig tudunk lépést tartani az eseményekkel.

A jelek szerint a magyar-

lvatal:
ördetés díj küldendő

t vissza nem adunk

ilönleges eset

el: Miskolc zava-
szaz 1, 2, vagy
ép fenyegeti) és
il légvédelmi tü-

czetés: biztosan
és már itt is van-

légvédelmi tüzer-
tlen a légórtalmi
akkor lőnek, mi-
letükben felbukkan
gép.

set: Miskolc za-
gépzúgást hal-
a tűzéség hallgat.
czetés: mért nem
n lövi a tűzéség
hallható.

Való helyzet: a gépet jól hallani még nem okvetlen jelenti azt, hogy azt jól is lehet lőni tudni. A hang után való tájékozódás az emberi fül alapján nagyon csálóka dolog. Bizuk magunkat nyugodtan a „légvédelmi tűzéség” kiváló mérőműszereire.

3. Különleges eset: Miskolc zavaró repülés alatt áll, a tűzéség működésben van és hirtelen megszólalnak a légiradót jelző szirénák.

Helytelen következtetés: na tessék már megint elaludtak a figyelők, bizonyára az ágyúdörgésekre kapnak észhez

Való helyzet: a riasztás nem arra az 1, 2, vagy 3 darab gépre történ, amelyek most a város fölött tartózkodnak és tűzéségi tűz alatt állanak, hanem arra a 4, vagy ennél több gépre, amelyek kb. 16 perc múlva lesznek majd Miskolc felett, — ha közben kissé el nem kanyarodnak. (Folyt. köv.)

Megfelelő munkakörbe kell állítani a katonai szolgálathól visszatérő

mire a szirénák egyenletes hanggal megszólalnak és az utcai lámpák felgyuladnak. A gépek ekkor már a történelmi országhatáron is túl vannak és közeli visszatérésükkel (16 percen belül ri-asztással) nem lehet számolni. A gépeknek oltatni mozgásáról a szlovák és lengyel légvédelmi központok adnak állandó pontos helyzetközléseket.

Ha csak 1—2—3 ellenséges repülőgép jön...

Az eddig ismertettek érvényesek akkor, ha 4 darab, vagy ennél több repülőgépről van szó. Ha csak 1—3 gép közeledne a példa szerinti útvonalon, akkor a „Vigyázz...” figyelmeztető helyett „Zavaró repülés...” rádiós bemondása hallható és az üvöltöző hangú szirénázás elmarad. A gépek 16 perc múltával lesznek Miskolc fölött.

Ez fontos körülmény, mert 1, 2, vagy legrosszabb esetben 3 gép miatt

Kertész Imre és felesége, unokaöccsükkel Schwarz Lászlóval.
(A Kertész családból senki sem maradt életben)

József népszámlálása: csak Szécsényben 389 zsidó él ekkor. Nem akarok itt elsorolni minden számot, amit persze én is könyvekben, levéltári kiadványokban olvastam, de a magyar történelem, gondolkodás-

mindig csaknem ötszázan voltak. Az 1941-es népszámláláskor kétszáznyolcvan. Miért? Erre nem nehéz válaszolni. Magyarország 20. századi történelmében nem a német megszállással

és együttélés-történet néhány sorsdöntő eseményének ismerete nélkül végképp nem érthető, miért és hogyan történhetett a vidéki zsidóság 20. század közepi szinte teljes megsemmisítése. Az 1840. évi szabadelvűbb törvény sokkal nagyobb mozgásteret, szabadabb letelepedést és iparág választást biztosított a zsidóknak, sőt a városokban lehetségessé vált az ingatlanszerzés is. A forradalom és szabadságharc idején ismét Szécsényben volt a legnépesebb zsidó közösség – 428 fő –, és persze az egész megyében a századfordulóra jócskán megnőtt a lélekszám. Csak összehasonlításként: 1900-ban Losoncon, Balassagyarmaton és Salgótarjánban sokkal több zsidó élt már, mint Szécsényben – a nagyobb települések több tanulási lehetőséget, jobb és változatosabb megélhetési módot kínáltak –, de még

kezdődik a zsidók
 üldözése. A kiszorítás
 fokozatos volt. De
 úgy gondolom, az
 adatokat megismerve,
 a szüleinktől meg
 a nagyszüleinktől
 hallottakat
 rendezgetve, s
 mindenekelőtt a saját
 élményeinkkel újra
 meg újra szembesülve
 ügyelnünk kell arra,
 hogy különbséget
 tegyünk megaláztatás
 és megaláztatás
 között, tehát hogy
 ne beszéljünk
 „megsemmisítés”-
 ról, amikor mondjuk a
 numerus clausus-ról
 szólunk, de ugyanakkor
 világosan lássuk és
 láttassuk, hogy a
 korlátozott kirekesztés
 sem tolerálható. Az
 előítéletek iszonyatos
 gerjesztése kellett
 ahhoz, hogy a több
 százezer vidéki, és
 a helyi nem zsidó

lakossággal együtt élő, velük dolgozó és ünneplő,
 kereskedő és tanuló zsidókat néhány hét alatt
 ki lehessen ragadni lakóhelyükről, meg lehessen
 fosztani őket nemcsak megszokott környezetüktől,
 de éppen az együttéléstől is, gettókba, vagonokba
 lehessen zárni öreget és kicsi gyereket, s hogy végül
 iparilag szervezeten megöljék őket. És szinte soha
 nem beszélünk azokról a hívő keresztényekről vagy
 felekezeten kívüliekről, akiket már a zsidótörvények

Kertész Bandi és Haas Baby, 1940.

is szörnyű erkölcsi
 helyzetbe hoztak. A
 ‘38-as diszkriminációs
 törvény után a zsidó és
 nem zsidó szomszédok
 közötti barátságos
 viszonynak vége lett.
 A zsidó hivatalnokokat
 elbocsátották, a
 boltokat fokozatosan
 kisajátították – hogyan
 érezhetett és hogyan
 viselkedhetett ilyen
 körülmények között a
 jó érzésű keresztény?
 Többé nem lehetett
 úgy tenni, mintha
 semmi sem történne.
 És ha az egyszerű,
 normális, hétköznapi
 rokonszenvre,
 barátságosságra
 nincs mód, mert a
 természetes már
 nem természetes,
 mert megállni és
 megkérdezni a zsidó
 szomszédától, hogy mi
 lesz az ebéd, vagy hogy
 mikor jön látogatóba
 a fővárosban tanuló

csemete – tehát ha a legelemibb, az udvariasságot
 alig meghaladó kapcsolat őrzésének kísérlete
 is hősiességgé, szolidaritási demonstrációvá
 válik, akkor is nagy baj van. Nagyon nagy baj. A
 fenyegetettség, a megkülönböztető, a zsidókat
 sújtó rendeletek pedig egyre súlyosbodtak. 1940-
 ben letartóztattak és internálótáborba hurcoltak
 szakembereket és üzletembereket – édesapámat
 is –, mert úgymond Szécsény keresztény

Dr. Klein Sándor ügyvéd feleségével és fiuk,
a 3 éves Tomi. Az anya és gyermeke Auschwitzban halt meg.

lakosainak versenytársai voltak. Legelőbb őket küldték aztán az orosz frontra. '41-ben kezdték behívni munkaszolgálatra a zsidó fiatalokat. A német megszállásig mintegy száz férfit, és a környékelieknek is Szécsényben kellett jelentkezni – innen indultak Ukrajnába.

Somogyi Magda mesélte, emlékezésében meg is írta, hogy Sándor nagybátyjának, aki szegény szabó volt, az ügybuzgó hatóság parancsára be kellett szolgáltatnia az egyetlen szabóvasalóját. Ezzel nemcsak őt fosztották meg a soványka kenyérkereseti lehetőségtől, de mindazokat, akik addig vele csináltattak vagy csak javítottak egy nadrágot, ezeknek az embereknek, bármilyen származásúak voltak is, többé nem lehetett normálisan élni. A rendelkezéseket – minden korban – sokféleképpen lehet foganatosítani. A szécsényiek például úgy értesültek a zsidók gyülekezési tilalmáról, hogy a rabbi felesége vezette irodalmi kört feloszlatta a hatóság. Ezek iszonyatos és borzasztóan kicsinyes ügyek voltak. Az irodalmi körben a rabbiné zsidó származású magyar költők verseit, prózáját olvasta fel, olykor gyerekek is szavaltak egy-egy Kiss József- vagy Várnai Zseni-verset.

A ránk zúduló, bennünket, zsidókat szorongató rendeletek következménye volt persze az is, hogy még inkább el- és bezárkózóak lettek a családok. Amikor a nyomorúságos körülmények között, valóban a napi betevő falatért is küszködő Kleinék egyetlen tyúkját és a kiscsibéket ellopták egy éjszaka, amikor hallották a tyúk felrebbenő kárálását és a tolvajok neszeit, Klein néni nem engedte kimenni az urát. Féltette és tudta, hogy se a tyúkot nem mentheti meg, se jogorvoslatra nem számíthatnak. A vallásos asszony azt mondta, amit oly fájdalmasan sokszor és sokan mondtak akkoriban: gépőre – áldozat – legyen! Kiengesztelő áldozat a bizonyára haragvó Istennek. Békéltetés, hogy megenyhüljön, könyörületessé legyen a népe iránt.

Tudom, hogy amit el kell, és el akarok mondani – mert apám szavait megfogadva, szeretném, ha mindez megőrződne az utókor számára –, annak jelentős része már nem az én személyes élményem. Azután, hogy Pestre kerültem, a szálak mintha párhuzamosan futnának. És ezek a párhuzamos szálak csak akkor találkoztak újra, akkor lett egyetlen szál, amikor '45-ben Klárral hazamentünk, vártuk a családunkat, és ők már nem voltak.

Tizenhat évesen költöztem Pestre a nagynénémekhez. Ők a Mária Valéria – a mai Apáczai Csere János – utcában, az akkori Hungária szállóval szemben laktak. Nekem szokatlanok voltak a távolságok, a szécsényi méretekhez képest messzinek tűnt a Váci utca, ami – ugye – a

Unokatestvéreim: Molnár Lili és Erzsébet
a Duna-parti ház erkélyén, 1944.

közelben volt. Sétáltam az elegáns Váci utcában, nézelődtem. A Színházi Életről ismertem a híres színészek fényképeit, a fényképészek nevét – Angelo, Rozgonyi, Laub Juci –, de engem leginkább Székely Aladár képei ragadtak meg, pedig Székelyről nem tudtam, hogy Ady barátja, az írók és művészek leghitelesebb megörökítője volt. Az ő kirakata tetszett legjobban, olyannyira, hogy fogtam magam, felmentem az ötödik emeletre, becsöngettem, és az ajtót nyitó inassal közöltem, hogy állást keresek, és itt szeretnék dolgozni. Az inas szólt a segédnek, a segéd a méltóságos asszonynak... Nem tudtam, milyen képtelenséget csinálok... mintha bemennék egy bankba azzal, hogy mostantól bankár leszek itt... Székely Aladárné szóba állt velem, megkérdezte, hogy jutottam erre az elhatározásra. Megmondtam,

hogy az ő kirakatuk tetszett legjobban, s mert volt humorérzéke, bekiabált a fiának: Laci, gyere ki! Újra elmondtam, miért jöttem, ők pedig úgy döntöttek, odavesznek egy hónapra fizetés nélkül, a többi majd elvállik.

Két évig dolgoztam náluk, és sokat tanultam. Székelyék azonban keveset fizettek. Nekem viszont számított a pénz, mert apámtól akkor már elvették a kocsmát. Meghallottam, hogy Hatschek és Farkasnál laboránst vesznek fel, s ott többet is fizetnek. A laborvezető elutasított, mondván, hogy csak férfiakat alkalmaznak, de én meg azt találtam mondani, hogy elnézést kérek, azt hittem, ez fotólaboratórium. Erre nevetve behívott. Az egyhetes próbaidő után ott tartottak. Megírtam haza, hogy hol dolgozom és mennyi a fizetésem, mire összeült a család, és úgy döntöttek, apámnak Pestre kell jönni, hogy megnézze, mi történt, hogy annyit keresek, mint egy cégvezető. Apám bejött

Eredményes küzdelem a feketepiac ellen.

Vettük a következő sorokat:

A Losonci Hírlap már két ízben is foglalkozott városunk tejjelátvitelével, ezt bizonyára azért tette, hogy városunk tejjelátvitelét védelembe vegye. Megragadom az alkalmat s néhány sorban tájékoztatom akarom a város közönségét arról, miként történt az a hirtelen fordulat, hogy a város közönsége most egyszerre tejjelátvitelben részesülhet? Az elmúlt napokban felkerestem hivatalban dr. Balázs Károly rend. főtanácsos és dr. Zorkóczy Lajos főszolgabíró urakat és előadtam panaszaimat, egyidejűleg rámutattam arra is, mi okozza városunkban a nagy tejhiányt.

A két hivatalvezető úr, akik hivataluk magaslatán állanak, azonnal átlátták a súlyos helyzetet s megígérték, hogy azonnal intézkedni fognak és a feketepiacozók ellen meg fogják indítani a legszigorúbb intézkedéseket. Ma, hála Istennek, már ott tartunk, hogy városunk súlyos betegét, valamint az aggodt is majdnem minden nap el tudjuk látni tejjel. Mint érdekességet meg kell említenem a közönség előtt azokat a kijelentéseket, melyeket a súlyos betegek és aggodtettek, amikor a fejadagjaikat hazavihették a kis kannáikban. Isten áldását kérték azokra az urakra, akik lehetővé tették azt, hogy naponla megkaphassák tejjüket. Példának állíthatjuk a két nevezett urat, akik gyors és határozott intézkedéssel megoldották a tejjelátvitel kérdését, de úgy látom a feketepiacot is. Büszke lehet erre a két erőyes hivatalfőnökre s bizhatunk is fogják tudni törni a feketepiacot.

Osztwald Emil
ú. igazgató.

Mezőgazdasági munkások felhasználása.

A nemzet háborús erőfeszítéséből mindenkinek ki kell vennie a részét, hogy a most folyó sorsdöntő küzdelemben győztesen megálljuk helyünket és ezzel országunk jobb jövőjét biztosítsuk. A kormány szilárd elhatározással ennek a nagy célnak szolgálatába állít minden rendelkezésre álló erőt. Ezen a téren fontos rendelkezéseket tartalmaz a mezőgazdasági munkásokra vonatkozó új törvény, amely 1590/1944. M. E. szám alatt a Budapesti Közlöny április 28-i számában megjelent.

munka, illetőleg fuvarnapok száma. Az, akit munkatejesítményre előjegyeztek, arra kötelezetté válik.

Aki megfelelő számú munka, illetőleg fuvarnapot nem teljesít, elveszti az élelmiszerjegyekre való jogosultságát. A kötelezettség előjegyzése a népmozgalmi nyilvántartó, illetőleg a községi előjáróság útján fog történni, a munka, illetőleg fuvarkötelezettség teljesítését pedig munkásigazgatók útján fogják ellenőrizni.

A kötelező munkatejesítés előjegyzetése mellett továbbra is elrendelhető marad a honvédelmi szolgálattások (honvédelmi munka) igénybevétele.

A rendelet a mezőgazdasági foglalkozású munkavállalóknak megtiltja, hogy előzetes hozzájárulás nélkül más foglalkozási körben nem alkalmi munkát vállalhassanak. Az a munkaadó, aki a tilalom ellenére nem mezőgazdasági munkakörben (pl. iparban, kereskedelemben, stb.) foglalkoztat, gazdasági munkavállalót hivatalos figyelmeztetés ellenére továbbra is foglalkoztat, 6 hónapig terjedhető elzárással és 8000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

E nagyfontosságú rendelkezések célja az, hogy a teljesen ki nem használható, vagy más oknál fogva eddig rejtve maradt munkások a megkívánható mértékig a mezőgazdaság szolgálatába állíthatóak, hogy ezáltal is a mezőgazdaságtól nagyszámban elvonott munkásokat pótolni lehessen. A rendelet május elsején lépett hatályba.

Írjuk a cserebogarakat.

Tapasztalatok szerint az idei esztendőben már az első cserebogarak társaságát is lesz. Eppen ezért a hatóságok az idén különös gondot fordítják ellenőrizni, hogy a gazdák a cserebogárritási kötelezettségük tekintetében fennálló törvényes rendelkezéseknek mindenben eleget tesznek-e és külön is felhívják a gazdákat és telektulajdonosokat arra, hogy saját érdekükben is, teljes erejükkel a rendelkezésekre álló minden módon írassák ezt a rendkívül veszélyes kártevőt. Mint ismeretes, a cserebogár gyűjtése a kora reggeli órákban a leghatásosabb, amikor a bogár mereven kapaszkodik az ágakon és a hajtásokon. Minden egyes nőstény elpusztításával számtalan sok pajor három éven át tartó rágcslását és pusztító munkáját akadályozzuk meg és ezzel felbecsülhetetlen szolgálatot teszünk a mezőgazdaságnak.

A begyűjtött bogarakat forró vízzel öljük meg és márgás föld, vagy félíreált trágya hozzáadásával trágyákba vagy padlóra szórjuk.

Ki a h... és h...

A zsidókról és a ki...ban tájékozatlanok kérdéseiben, jelenlegi háború árva alatt, illetőleg a követ... A jelenlegi árva köz... „hadárva” e... meg, akinek... halált halt. Ak... övezetét és... vegy”, illetve vezetés illeti meg... halottak... könnyben erre vonatkozó bejegyzéssel lehet igazolni. Az anyakönyvi bejegyzésnek a honvédelmi miniszter értesítése alapján van helye. Akinek ilyen igazolás nincs, az legfeljebb honvédelmi övezetnek vagy honvédelmi árvának minősülhet és az a zsidórendeletekben megállapított kivételezett helyzet nem illetheti meg, tehát például a sárga csillag viselésére köteles és a vagyoni bejelentést is megtenni tartozik.

A honvédelmi miniszter által kiadott mentesítés kizárólag a mentesítettnek a honvédségen belül elfoglalt helyzetét szabályozza, tehát csak azt dönti el, hogy az illető személynek katonai behatása alkalmával nem kiegészítő szolgálatot, hanem rendes katonai szolgálatot kell teljesítenie és esetleg rangját sem veszti el. Ezek a kivétele-

A zsidók részére kijelölt városrészek.

I. körzet:

Varga u., Kis u., Zsák u., Temető u., 2, 4, 6. szám, Torna u., Malom utcának a Rét u. sarkáig terjedő része, Telep u. (malom kolónia), Kisvarga utcának a Rét utcáig érjedő része, Rét utca bal oldala.

II. Körzet:

Toldi M. u., kivéve a Baptista ima-

HIREK

Áthelyezés. A m. kir. belügyminiszter dr. Balázs Károly rendőrfőtanácsost Kecskemétre, Keresztes Andor rendőrfőtanácsost Losoncra helyezte át vezetői minőségben.

Házasság. Deil Irén Mausi és ifj. Eleőd Zoltán Solt április 29-én Budapesten házasságot kötöttek. Minden külön értesítés helyett.

A Karitászi Temetkezési Biztosító Egyesület f. hó 7-re, azaz mára hirdetett közgyűlése az általános gyűléstőlom miatt elmarad. Elnökség.

Újabb adományok a losonci bombakárosultak javára. Miklós Sándorné 50 P. Fonciere Biztosító 55 P. Herzog Lőrinc gyárigazgató r. Kunó gyárigazgató 20 P. Polgári feány 100 P. Az adomázottság ezután mond

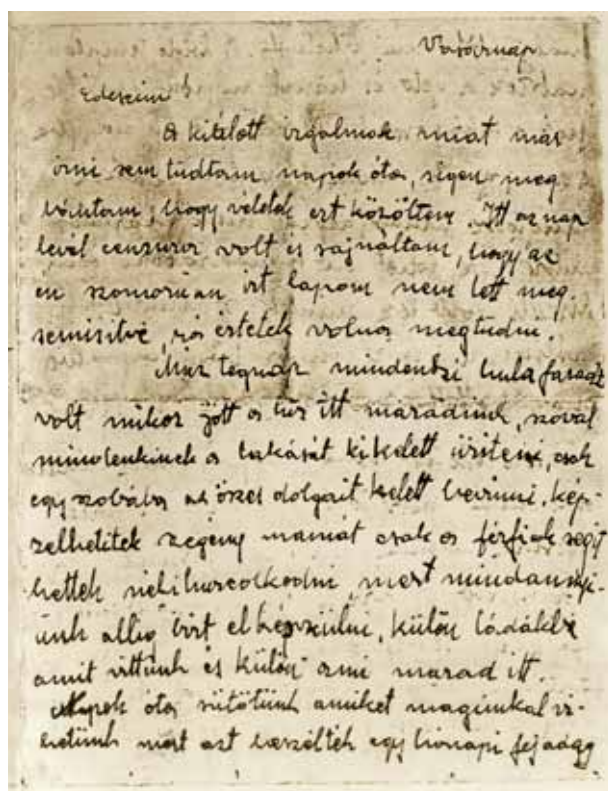
Szept. 30-ig minden zsidó értelmiségi alkalmazottat el kell bocsátani.

A magánvállalatok, utasítás értelmében, kötelesek azonnal elbocsátani zsidó értelmiségi alkalmazottait 50 százalékat. Az 50 százaléka tartozók fele április 30-ig, másik fele pedig május 31-ig köteles végleg elhagyni a vállalatot. A rendelet intézkedik arról is, hogy a zsidó alkalmazottak megmaradó felét szeptember 30-ig ugyancsak el kell bocsátani és ezen az időn túl egy vállalatnak sem lehet zsidó értelmiségi alkalmazottja.

Az elbocsájtott alkalmazottak he-

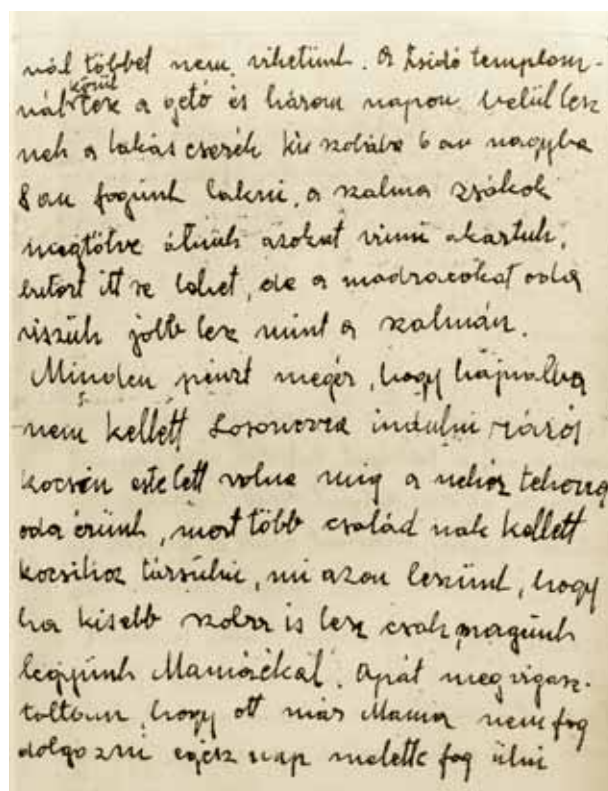
okányi Szilágy Lajos a társai Vasmű r. t. is hó 27-én, életé elhalt. Temetése április 1/4 órákor volt a halottasházából, az értesítés szerint. — Játársunk f. hó 4-én után elhalt. Temetése órákor ment végbe a ház gyászszertartása szétvétel.

fikok új zárórája. r rendelettel szabás dohányárudak zárás szerint a kizárólagos tüket mind a törz és a megyei városok özegekben este fél-

I.

Kelt Szécsényben, 1944. május

II.

a laborba, Riczinger úr megnyugtatta, hogy itt kiváló szakmunkát kell végezni, sokat és kifogástalanul kell dolgozni, és nem tértem rossz útra – barátságban váltak el...

Egyébként később, már a német megszállás idején ebben a fotólaboratóriumban is éreztem az ott dolgozók félreérthetetlen rokonszenvét. Magyarország legnagyobb, legmodernebb fotólaboratóriuma volt ez, s a német haditudósítók egy részét le is foglalták, tehát állandóan voltak ott német katonák. Nekünk, zsidóknak, néhány órára még kijárási engedélyünk volt, s én bementem a laborba – sárga csillaggal. A kollegáim megrökönyödve néztek, senki nem szólt egy szót sem, de félreérthetetlen tekintetük jelezte szolidaritásukat.

A német megszállás után mindenképpen szerettem volna hazajutni, együtt lenni a családommal, de apám – talán előrelátva sorsukat – megtiltotta, hogy útnak induljak. A budapesti bujkálásaim során aztán a legkülönbözőbb helyeken és helyzetekben találtam magam. Nagyon fiatal voltam, tele élni akarással, és azzal a képességgel, hogy megérezzem a körülöttem lévők szándékát. Lehet, hogy gyakran csak beleéreztem, lehet, hogy jobb szándékot sejtettem, reméltem, mint ami valóság volt. Mindenesetre segített átvészelni ezeket a hónapokat. Még a gettóba költözés előtt rokonaimmal rövid ideig az unokanővéremnél laktunk. Az ő lakása a Rudolf tér 1-ben – a mai „Fehér Ház”, illetve képviselői irodaház helyén – volt, s ez csillagos ház lett. Mikor a gettó felszabadult,

Aranyos Babitskám levelével laktam öntök
 kedve, így sehol más nem tudom írni min-
 te, bár adnia is jó Istén mindenképpen igazsá-
 lenne. Vagy a Késb két nem tudjuk miak-
 kora raját fajtásos? Vagy valami komoly
 jó hír? de meggyőztetésnek jó minden-
 esetre, most sehol se fős két nap amiket
 ritkán volna adt fagynak, de annyira
 fagyadtak napunk, hogy az jó is jöhet
 a fagyosok is megjötték ma a téliről
 körös, hol voltatok együtt, csak lehetek jö-
 is tartatott együtt, meg mi nem tudjuk kiket
 kerülünk in rivális lakni freisnyerés
 kel az ő körükben ami ott van, de nem
 rendelkeznek vele, de megpróbáltuk min-
 den lehet egy komolyat vezet majd, utolag
 megírom a részleteket, mi más megírtak
 napunk így is lehet az az

III.

1945. január 17-én, vissza szerettünk volna menni
 a lakásba, de a házban már szovjet katonai
 parancsnokság működött. Minket végül a szemben
 lévő épület ház mestere fogadott be. Egyik nap
 döbbenten láttuk, hogy egykori házunk kigyulladt.
 Miután semmink nem volt, elhatároztam, hogy
 felmegyek az égő ház ötödik emeletére, hátha talállok
 valami használható holmit. Iszonyatos hideg volt,
 mínusz 15 fok. Mégis átmentem az égő házba. A
 rokonaim aggódtak, mert hosszú ideig elmaradtam.
 Végül egy teniszütővel meg egy Ady-kötettel a
 hónom alatt kerültem elő. Mondanom sem kell, hogy
 nem tudtam teniszezni. De hát mi mást hozhattam
 volna a kifosztott lakásból? Komódot az ötödik
 emeletről? S csak nagy sokára tudatosodott, hogy
 nem is egészen igaz a társtalan teniszütő meg a

ért mondtam csomagot nem lehet feladni, pró-
 bíra ment a Babitskám, semmi sem a miénk
 kettő is megérkezett irjatos aronnal, a postás
 mindenhol megtalál, holnap megint róla-
 lunk a bolniatolból vissza kioldani, itt az
 a nem his terjed el, hogy amiket itt hagyunk el-
 sörverők, hát legelőbb a ti dolgaitok legyen
 ott, amire ne legyen gondunk ami nem a miénk
 morál ami maianál van azt lehetőleg vissz
 kioldjuk, de táskával nem merjük, mert az
 túl volt, fel fűz egy üres táskával mint is nélkül
 nyitni ki minnen lenne.
 Aranyos fagy hogy meg is is annyira nyug-
 alomok napunk miatunk, de nem is gondoltuk
 hogy mi leszünk miénk irgalmas, ma reggel
 lehet dolgom, rákérdező dolgokat.
 Holnap is leszünk minisztereket
 kioldunk is fagyos volt az Isten

IV.

könyv, mert az égő házból hoztam ki édesapám
 levelét és a munkaszolgálatos csoportképet, és
 anyám levelét, legféltettebb kincseinket...

A fővárosban én nem ugyanazt a teljes
 kiszolgáltatottságot éreztem, mint ami az
 otthoniaknak jutott. Szécsény akkori négyezer
 lakosából háromszáznál több zsidót megöltek
 – háromszázegy név olvasható ma a temető
 emléktábláján, és nincsenek feltüntetve Bolgárék
 vagy Donnerék vagy Rusznyák Rózsai. Vidéken nem
 lehetett elbújni, és még kivételesebbek voltak az
 olyan emberek, akik rejtegetni mertek zsidókat,
 vagy akárcsak jelezték, hogy nem válladják a
 cinkosságot. Persze mindenütt, így Szécsényben is
 akadtak ilyenek.

Odeschalchi Eugénie hercegnő szécsényi otthonában, 1980.

A Gross-kastély, 1940.

Lipthay báróné, született Odeschalchi Eugénie hercegnő 1987-ben megjelent emlékiratában érzékletes leírás olvasható a szécsényi kastély ekkori életéről. Eugénie néni – kívánságára szólítottam így – szerettem és becsültem. Amikor megismertem, nyolcvanéves elmúlt, szellemileg friss és ragyogó humorú.

Lipthayék Romániából költöztek át, még hozzá '44 tavaszán, s az egykori Forgách-kastélyt vették meg, amely addig dr. Gross Jenőé volt, pontosabban Gross keresztény feleségének a nevében szerepelt, s így az emigráló Grossék hivatalosan eladhatták. Ez a kastély lett később a Kubinyi Ferenc Múzeum. A kastély lábánál, ahogy Eugénie néni is írta, „nagy rét terül el, a híres 'Borjúpást'. Ott tartotta Rákóczi

annak idején az országgyűlést. Hatalmas tölgyfa magasodott egykor a rét keleti részén... annak árnyékában verték fel II. Rákóczi Ferenc sátrát”.

Lipthayék tehát megvették a kastélyt. A kor örök tanulsága marad, hogy a történelmet sokféleképpen lehet megélni, merőben különböző arcát szenvedheti vagy élvezheti valaki egyik-másik fordulatnak. A perdöntő talán az, hogy a „megélés” közben tartja-e magát az alapvető emberi normákhoz. Eugénie néni emlékiratából is tudható, hogy egyik fia '42-ben elesett a Donnál, hivatalos értesítés érkezett, hogy hősi halált halt. Úgy érezték, elviselhetetlen, hogy a huszonkét éves fiukat elveszítették „Hitlernek ebben a nyomorult háborújában”, ahogy a hercegnő fogalmazott. '44 végén, a náci uralom alatt az

A Donner család

BRAUN SÁNDOR szabó, BOLGÁR MIKLÓS gyógyszerész, BLUMBERGER ÁRMIN szódás, BLUMBERGER Dezső fakereskedő, CZINK MÓR vendéglős, DONNER KÁLMÁN fakereskedő, ENGEL BERNÁT fűszer- és gyarmatáru kereskedő, FREISINGER GYULA méter- és rövidáru kereskedő, FUCHS ISTVÁN vaskereskedő, FUCHS LÁSZLÓ órás, dr. FERTŐ FERENC bankigazgató, GLASER DEZSŐ fűszer- és gyarmatáru kereskedő, GRÜNBAUM MIKSA gazdálkodó, dr. GUTFREUND EMIL ügyvéd, HAAS ÁRPÁD vendéglős, HAAS FÜLÖP gabonakereskedő, dr. HORPÁCZKI JENŐ ügyvéd, dr. ILLÉS ERNŐ ügyvéd, JAJTELESZ MIKLÓS fűszerkereskedő, JÁSZAI JENŐ pék, dr. KARDOS SÁNDOR orvos, dr. KLEIN SÁNDOR ügyvéd, KLEIN JENŐ pék, KLEIN ARMAND üveges, KLEIN JÓZSEF órás, KERTÉSZ IMRE gabonakereskedő, dr. LÁSZLÓ DÁNIEL orvos, LÁNG MIKLÓS fűszerkereskedő, MADARÁSZ IMRE papír- és írószer kereskedő, MÜLLER SIMON hentes, MÁRKUS IMRE bőrkereskedő, NAGY ÁRPÁD fogtechnikus, PRÁGAI ERNŐ fakereskedő, ROSENBERG HERMAN üveges, RUSZNYÁK BÉLA cipész, SCHPITZ MÁRTON műszerész, STRASSER GYULA fűszer- és gyarmatáru kereskedő, SCHWARCZ NÁNDOR papír-írószer kereskedő, nyomdász, SCHÜCK FERENC rőfös és rövidáru kereskedő, STEINLÓF ILONA kézimunka és előnyomás, STEIN JÓZSEF bádogos, dr. SZENES PÁL ügyvéd, SZABADOS GYULA gazdálkodó, ULMER ERNŐ gabonakereskedő, UNGÁR ALFRÉD rőfös és rövidáru kereskedő, VADÁSZ MÓR fényképész, dr. VIDOR DEZSŐ orvos, dr. WEINER ADOLF állatorvos

A háború után hiába kerestük őket...

arisztokrata házaspár válogatás nélkül fogadta be az üldözötteket, a menekülőket, mindenkit, aki rászorult. A harcok, a bombázások idején, '44 őszén mintegy háromszáz ember kapott náluk hajlékot és meleg levest. De már tavaszi beköltözésükkor is próbáltak segíteni, ahogy és akinek lehetett, holott a kastély emeleti részét a magyar katonaság foglalta le, a nagytermet és néhány szobát raktárnak használták. A család nap nap után látta a munkaszolgálatos zsidókat, ahogy erejükön felül cipekednek. A fiatal báró, Liphay Antal egy reggel beszélt két magakorú munkaszolgálatossal: ajánlkoztak bármilyen kastély körüli munka elvégzésére, csak ne kelljen követ törniük az állomáson. Elmondták, hogy nemrég érettségiztek és orvosi egyetemre szerettek volna menni. A két fiú aztán „vízvezeték-szerelő” lett Liphayéknál. Mindketten túléltek a holocaustot, neves orvosok lettek. Egyikük Schwarcz – ma Szokoli – László Amerikában él, a másik Kulka Frigyes, kiváló mellkas-sebész.

Davidovics Dini és Steintlauf René

Akadtak tehát, akik megőrizték emberségüket, s bizony vagyok benne, hogy nehéz volt tudomásul venniük a saját kiszolgáltatottságukat. Mert az is az volt! Látni mások szenvedését, meghurcolását, tehetetlenségre kárhoztatva tűrni, hogy embereket, valahai szomszédokat, ismerősöket hajtanak a deportáló vonatokhoz... Igazságtalanul kevés szó esik az ilyen emberek gyötrelméről, lelki-furdalásáról, a rájuk mért szegényről...

Somogyi Magda emlékezéséből tudom, hogy a deportálás kezdetén, tehát júniusban már, egy hajnalon riasztották Szécsényben a gettóbelieket, hogy harminc perc alatt készüljenek el,

csomagolják össze, amit magukkal visznek – senki nem tudta, hová. A szállásukat lepecsételték. Az iskola udvarán, kis batyukkal, a szabad ég alatt, zuhogó esőben várakoztak, aztán délután elindították az embereket, terelték őket az elnéptelenedett szécsényi főutcán a vasúti

SZÉCSÉNYI MÁRTÍROK

Barna Manóné, Blumberger Józsefné,
Blumberger Dezsőné, Blumberger Sándor,
Blumberger József, Blumenthal Samuné,
Blumenthal Jenő, Blumenthal László,
Braun Ferenc, Braun Béláné, Braun Magdi,
Braun Kató, Braun Miklósné, Braun Tibor,
Braun Éva, Braun Feri, Braun Sándor,
Braun Sándorné, Braun Zsigmond, Braun
Jenő, Braun József, Bródy Bertalan,
Bródy Bertalanné, Büchler István, Csillag
Ödön, Csillag Ödönné, Csillag Dánielné,
Csillag István, Czink Mór, Deutsch Blanka,
Deutsch Jenő, Deutsch Jenőné, Deutsch
László, Donner Kálmánné, Engel Bernát,
Engel Bernátné, Fischer Herman, Fischer
Hermanné, Fischer Andor, Fischer Mirjam,
Fischer Noémi, Fischer Amron, Fleischer
Kálmánné, Földes Árpád, Földes László,
Földes Ernő, Földes Ernőné, Földes János,
Freisinger Gyula, Freisinger Gyuláné,
Frommer Lászlóné, Frommer Valéria, Fuchs
Gyuláné, Fushs Árpád, Fuchs István, Fuchs
Istvánné, Fuchs Bori, Fuchs Lászlóné, Fuchs
Magda, Gerő Herman, Gerő Hermanné,
Gerő Ibolya, Goldstein Jenőné, Goldstein
Endre, Gömöri Henrikné, Gömöri Péter,

Dr. Gróf György, Dr. Gróf Györgyné, Gros
Jenő, Gros Jenőné, Gros Jánosné, Gros
Bandi, Grünbaum Miksa, Grünbaum Nóra,
Grünhut Jenő, Grünhut Jenőné, Grünhut
Ágnes, Gutfreund Hermann, Gutfreund
Irén, Gutfreund Mátyás, Gutfreund Ilona,
Gyémánt Rezső, Gyémánt Rezsőné,
Gyémánt Ágnes, Gyémánt Miklós, Haas
Adolfné, Haas Árpád, Haas Árpádné,
Haas István, Haas Fülöp, Haas Fülöpné,
Haas Béla, Haas Hermann, Horn Jenőné,
Dr. Illés Ernő, Dr. Illés Ernőné, Illés Kató,
Ilovszky Zsigmond, Ilovszky Zsigmondné,
Ilovszky Endre, Jajtelesz Hermann, Jajtelesz
Miklósné, Jajtelesz Marika, Jászai Gáborné,
Jászai Jenő, Jászai Jenőné, Jászai Pál, Jászai
Erzsi, Dr. Káldor Jenőné, Kallós Jenőné, Kallós
Adél, Kallós Jolán, Kálmán Jóelné, Kertész
Armand, Kertész Armandné, Kertész Imre,
Kertész Imréné, Kertész Andor, Kertész
György, Klausenburg Józsefné, Klausz
Mikláné, Klein Arnold, Klein Arnoldné, Klein
Edit, Klein Tibor, Klein Árpádné, Klein Éva,
Klein Győző, Klein Pál, Klein Klári, Dr. Klein
Sándorné, Klein Tamás, Klein Dezsőné,
Klein Marika, Klein Éva, Klein Jenőné, Klein
József, Klein Józsefné, Klein Marika, Klein
Hermanné, Klein Hajnal, Klein Lenke, Klein
Ödön, Klein Ödönné, Klein Miksáné, Klein
Samuné, Klein Sándor, Klein Sándorné, Klein
Jenő, Klein Erzsébet, Klein Feri, Klein Ármin,

Klein Szidi, Klein Simon, Klein Simonné,
Klein Tibor, Kohn Jenőné, Kohn Tibor, Kohn
Pálné, König Száli, Krausz Béláné, Krausz
Tamás, Lakatos Aladár, Lakatos Aladárné,
Láng Mór, Láng Mórné, Léderer Mórné,
Lebovits Mór, Lebovits Mórné, Lebovits
József, Lebovits Izráel, Lebovits Magda,
Lebovits Judith, Lebovits Ágnes, Lebovits
Péter, Leopold Linka, Lindenbaum Miksa,
Lindenbaum Miksáné, Lindenbaum Károly,
Lőwi Dávidné, Lővinger Lajos, Lővinger
Lajosné, Lővinger Samu, Lővinger Samuné,
Lővinger Ida, Lusztig Jakab, Lusztig
Jakabné, Lusztig Tibor, Lusztig Tiborné,
Lusztig Ervin, Lusztig Zsuzsanna, Madarász
Imre, Madarász Imréné, Madarász Péter,
Márkus Lipótné, Müller Simon, Müller
Sándor, Müller Sándorné, Müller Tamás,
Nagy Márton, Nagy Mártonné, Nagy Árpád,
Nagy Árpádné, Nagy Magda, Nagy Klári,
Nagy György, Östreicher Ernő, Östreicher
Zsuzsi, Pauncz Hermanné, Pauncz Ferenc,
Pauncz Ferencné, Pauncz Ervin, Pauncz
Izidor, Pauncz Izidorné, Prágai Ernőné,
Prágai György, Reiner Eszter, Rosenberg
Hermanné, Rosenberg Rezső, Rosenberg
Győző, Rosenberg Judit, Rosenberg Ödön,
Rosenberg Ödönné, Rosenberg Szerén,
Rósenfeld László, Rósenstraub Józsefné,
Rósenstraub Magda, Rósenstraub Edit,
Rosenstraub Sándor, Rosenstraub József,

Róth Adolfné, Rusznyák Antal, Rusznyák
Antalné, Rusznyák Béláné, Rusznyák
Dezső, Rusznyák Tamás, Rusznyák Piroška,
Sámson Jenőné, Schäfer Adolf, Schäfer
Adolfné, Schäfer Júlia, Scheiner Ferencné,
Schneller Józsefné, Schlésinger Ignácné,
Schultz Hermann, Schultz Etel, Schultz
Rózsa, Schultz Ilonka, Schück Erzsébet,
Schück Ferenc, Schück Ferencné, Schwarcz
Ferenc, Schwarcz Ferencné, Schwarcz
György, Schwarcz Hermanné, Schwarcz
Nándorné, Schwarcz Éva, Schwarcz
Sándor, Schwarcz Sándorné, Spitz
Mártonné, Steinlauf Ignácné, Stern Dezső,
Stern Dezsőné, Steiner Dezsőné, Steiner
István, Strasser Gyula, Strasser Gyuláné,
Szalvendi Klári, Ulmer Ernő, Ulmer Ernőné,
Ulmer János, Ulmer László, Ulmer Jakab,
Ulmer Jakabné, Ulmer Hermann, Ulmer
Márton, Ungár Alfréd, Ungár Alfrédné,
Ungár Tibor, Ungár Emil, Ungár Emilné,
Ungár Manóné, Ungár Erzsébet, Vadász
Mór, Vadász Mórné, Vámos Ede, Varsányi
Lajos, Varsányi Csöpi, Varsányi Jancsi,
Veiner Adolf, Veiner Adolfné, Veiner Zoltán,
Velsinszky Kázmérné, Vitrák Benjamin,
Vitrák Benjaminsné, Weiner Simon, Weiner
Simonné, Weisz Árpád, Weisz Ernő, Weisz
Mór, Weisz Mórné, Weiszbraum Éva

szerelvények felé. A vonaton csendőrök vizsgálták meg a már mindenükből kifosztottakat, nem rejtegetnek-e mégis valamit. Minden apróságot, minden emléket elvettek. Szürkületkor nyílt terepen megállították a szerelvényt, néhány száz métert gyalogoltatták őket egy majorig, s ott, egy hatalmas hodályban, a férfiakat, nőket, öregeket és gyerekeket meztelenre vetkőztették. Magda úgy vélte, a végső megaláztatás miatt tették ezt, a gyerekek, látva lemeztelenített szüleiket, nagyszüleiket, olyan rémültek voltak, mint soha ezelőtt. Kötelezték az odavitt szécsényi bábát, akit mindenki csak Gólya néni-nek hívott, hogy vizsgálja meg a nőket, nem rejtegetnek-e ékszereket... Az

Gróf Mari

Gróf Marika édesanyja, Donner Rezsóné

ékszerrejtegetés már korábban is ürügy volt a kínzásokra. A hatóságoknak nem volt elég, amit rendeletre tavasszal beszolgáltattak a zsidók – a szécsényi zsidó iskolában bizottság vallatta a beidézetteket. Tilos volt elárulni, hogy miképpen folytak ezek a kihallgatások, mégis kiszivárgott. Korbácsolták a gyanúsítottak meztelen talpát, hátha sikerül valamit előkeríteni. Magda szó szerint ezt írta: „Tanúsíthatja az életben maradt és az auschwitzzi lágerből hazatért Gróf Marika – mai nevét nem tudom –, akinek az édesanyját ölben kellett hazavinni a kihallgatásról, és utána még napokig nem tudott lábra állni”. Gróf

Haas Béla, Schück Böske, Glaser Magda, Illés Kató, 1941.

Marikát – ma Békés Mária újságíró – szerencsére megismerhettem. Talán nem is ok nélkül mondják a világ legkülönbözőbb helyeire vetődött szécsényiek, hogy mindenütt találkoznak szécsényiekkel. Szóval ilyen kicsi a mi világunk. Amikor a Liget Visszaszámlálás című kötetébe Békés Pál íróról készítettem fotót, Pali azzal érkezett találkozónkra, hogy az édesanyja, Gróf Mari üdvözlétét küldi...

A '44-es megszálláskor a németek nem vonultak be Szécsénybe, a helynek nem volt stratégiai jelentősége. A zsidók elleni intézkedéseket a helyi csendőrség hajtotta végre. Közülük senki sem

volt szécsényi születésű, az ország különböző településeiről vezényelték őket oda. Május 5-én állították fel a gettókat. A megyei alispán május 1-i dátumozással összegezte a gettósítás terén elért „eredményeit”: „A kormányrendelet végrehajtásánál legelső szempontnak azt tekintettem, hogy falusi községeinkben zsidó egyáltalán ne maradjon. A végrehajtás munkája a legnagyobb eréllyel folyik mindenütt, és hiszem, hogy az adott határidőre be is lesz fejezve. Ott, ahol magasabb közérdekek folytán merült fel valamilyen akadály, vagy egyes szempontokból áthidalhatatlan akadályok merültek fel, ott esetleg lehet 2-3 napi késedelem, de a végrehajtás mindenütt haladéktalanul megtörténik.”

Még szabadon...

Glaser Magda, Illés Kató, 1941.

A szécsényi gettó a zsidó templom és az iskola környékén volt. Azt a két mellékutcát jelölte ki a hatóság, ahol már amúgy is laktak zsidók – Fischer rabbiék, Davidovics kántorék, Madarászék, Ungárék, Sternék, Márkusék... Ezeknek a családoknak a lakásaiba zsúfolták össze a zsidó lakosságot. Délelőtt 10-től délután 6-ig lehetett elhagyniuk a gettó területét, ezt az időt a felnőttek az egyre reménytelenebb élelemszerzésre használták. És közben szinte naponta jöttek újabb és újabb korlátozó intézkedések. Palánkkal vették körül a

gettót, fekete papírral kellett bevonni az ablakokat, beszozáltatni a rádiókat. Ezekben a hetekben mutatkozott meg leginkább, milyen sok múlik az egyéni magatartásokon. A helyi rendőrség vezetője például közismert zsidógyűlölő volt, és most szabadon garázdálkodhatott. Megvádolták azzal is a gettó lakóit, hogy fényjeleket adtak az ellenség repülőinek. Fényjeleket? Nem is értették, miről van szó. Aztán kiderült, hogy egy kislány szamárköhögésben szenvedett, éjszaka is fuldokolva, hányva köhögött, és az anya gyufát gyújtott...

Amikor június 10-én a balassagyarmati zsidókkal együtt zárt marhavagonokban elindították a mieinket Auschwitz felé, a vagon kísértő német katonák mellett két magyar vámőr is volt. Érsekújvár előtt légiriadó miatt megállították a szerelvényt, a kíséretet leparancsolták, ám a riadó után a vámőrök nem szálltak vissza. A németek vaktában lövöldöztek vélt búvóhelyük felé, végül jelt adtak a vonat indulására. A két szécsényi vámőr így megmenekült: gyalog tértek haza, és szökésüket úgy magyarázták: attól tartottak, a németek lelövik őket, hogy ne maradjon szemtanú.

A felszabadulás után, amikor Freisinger Klárral hazamentünk, három napig tartott az út, mert persze gyalogoltunk, bizony kalandosan utaztunk, ahogyan akkoriban mindenki. Az első között érkeztünk haza, Klárieék régi alkalmazottjánál laktunk. Szüleim házában idegenek voltak. Nagymamáék házában orosz parancsnokság volt. Ma sem tudom, miért, ide akartam bemenni. Kézzel-lábbal magyaráztam a tisztnek, hogy zsidó vagyok, itt éltem. Beengedtek. Csak arra emlékszem, hogy ültem egy sámlin, néztem a nagymamáék maradék bútorát, és akkor éreztem először, hogy nincs kit és mit keresnem...

Később, fotóriporterként nem kerültem el Nógrádot. Akkor már nem is akartam? Egy nógrádi riport-úton hívtam az újságíró kolleganómet,

gyerünk, nézd meg Szécsényt is. A kastély akkor már múzeum volt, és ott, a lépteinktől kongó folyosókon magyaráztam, meséltem a szécsényi múltat, a község történelmét, az én történeteimet. Fiatal férfi lépett hozzánk, a múzeum igazgatója, dr. Praznovszky Mihály. Ismeretségünknek, sőt későbbi barátságunknak köszönhetem, hogy 1979-ben valóban hazatértem Szécsénybe, a képeimmel, köztük a szeretett nógrádi tájak és emberek fényképeivel.

A kastélyban rendezett kiállítás megnyitójára sokan eljöttek, hallgatták az ilyenkor szokásos méltatást: „A szécsényi születésű Ács Irén fotóművész...” S én hallom azt is: „Hát persze, hogy szécsényi, hiszen ez a Haas Baby!”

A múzeumnak otthont adó Forgách kastély